

BHAGAVAD-GĪTĀ
PESMA GOSPODNJA

Mali po obimu ali dragoceni filozofsko-religijski spev *Bhagavad-Gītā* (*Poj boga Kršne*), kojeg sačinjava 700 strofā, jeste zapravo kasniji umetak u ogromni epski spev *Mahābhārata* (»Veliki rat između Bhāratā«), VI pevanje, glave 23—40 (25—42). Vrli kraljević Yudhištira, poglavar plemena Pāṇḍavā, i zli kraljević Duryodhana, poglavar *bratskog* plemena Ka-uravā, spremni su da zarate oko prestola. Yudhištirin mlađi brat, veliki junak Arđuna, stoji u svojim ratnim kolima na bojištu. Kočijaš mu je bio njegov verni drug, plemenski glav-
var Kršna. Kršna je, u stvari, otelovljenje (inkarnacija) boga Višnu. Sañdaya je pak kočijaš Duryodhanina oca, staroga sle-pog kralja Dhṛtarāštṛe, kome podnosi izveštaj sa bojišta. Sañdaya je čuo čitav apokaliptički razgovor između boga Kršne i junaka Arđune, koji čini sadržaj speva.

Ovaj prevod* jeste pokušaj da se na srpskohrvatski jezik verno prenesu kako filozofska sadržina speva, tako i njegova epska lepota (spev je pisan u osmercima i jedanaestercima). Koliko je taj pokušaj uspeo, rećiće čitaoci: »Jer poduhvat sva-ki mana, / K'o dim vatru, zamračuje« (*Bhagavad-Gītā*, 18.48). Prilikom prevođenja naročito su mi pomogli sledeći sanskrt-ski tekstovi, engleski prevodi i komentari:

¹⁾ Shripad Krishna Belvalkar, ed., *The Bhīṣmaparvan*, Poona, 1947 (The Bhandarkar Oriental Research Institute);

²⁾ S. Radhakrishnan, *The Bhagavadgītā*, 2nd ed., London, 1949;

³⁾ Franklin Edgerton, *The Bhagavad Gītā*, 2 vols., third printing, Harward University Press, 1952;

⁴⁾ Miroslav Marcovich, *Bhagavadgītā*, Los Andes University Press, Merida, Venezuela, 1958;

⁵⁾ R. C. Zaehner, *The Bhagavad-Gītā*; Oxford University Press, 1969.

Urbana, 1978.

M. MARKOVIĆ

* *Bhagavad-Gītu* u cjelini preveo je dr Miroslav Marković. Napi-sao je i napomene, osim njih nekoliko koje je napisao priređivač radi usklađivanja s ostalim dijelovima knjige. — *Prim. R. I.*

GLAVA I

Uvod

Dhṛtarāṣṭra reče:

1. Na Kurovu polju časti,
Kad se moji i Pāṇḍavi
Sukobiše žedni boja,
Šta se zbilo, o Saṇḍayo?

Saṇḍaya reče:

2. Kad kraljević Duryodhana
Razvrstani puk Pāṇḍavā
Ugleda, on učitelju
Priđe svome,¹ pa mu reče:
3. »Učitelju, gledaj silni
Puk Pāṇḍavā za boj svrstan:
Ko ga svrsta? Sin Drupadin,
Tvoj učenik bistra uma.
4. Sve junaci, strelci vični,
Arđuni i Bhīmi ravni:
Yuyudhāna, i Virāta,
I Drupada, ratnik stravni;
5. Dhr̥ṣṭaketu, Cekitāna,
I Kāśija² vladar hrabri;
Puruḍit, i Kuntibhoḍa,
I Śaibya,³ međ' svima prvi.

6. Yudhāmanyu tu je silni,
Uttamavda srčan tu je;
Sin Subhadrin, Dravpadići ...
Svi odreda borci strašni.
7. A sad počuj, o Dvorodni,⁴
Najdičnije među našim:
Predvodnike vojske moje
Kazaću ti, neka znaš ih.
8. Ti sâm, Bhīšma, Karṇa, Kṛpa,
Pobednik u boju vazda;
Aśvatthāman, i Vikarṇa,
I sin s njima Somadattin.
9. I junaka drugih sila,
Spremnik za me život dati;
Pod oružjem svakovrsnim
I iskusnih ratovati.
10. Malena je vojska naša,
Što je Bhīšma vođa brani;
Dovoljna je vojska njina,
Što pod Bhīme voljom stoji.
11. Zato svi i svako od vas,
Čvrsto držec' mesto svoje,
Pri pokretu neka svakom
Samo Bhīšmi pomoć pruža«.
12. A ded hrabri, Kaurstarac,⁵
Da unuku duh svom digne,
Poput lava ričuć' silno,
U ubojnu školjku dune.
13. Tad odjednom zazvučaše
Talambasi, trube, školjke,
Cimbala i bubnji redom:
Podiže se buka silna.
14. Na to Kṛṣṇa i Arđuna,
U kolima stojeć' teškim
Što ih belci-konji vuku,
U čudesne školjke dunu.

15. Kṛṣṇa uze Pāñcaḍanyu,⁶
Arđuna sad Devadattu;
Bhīma, ratnik stravonosni,
U Pauṇḍru grdnu dune.
16. Yudhiṣṭhira, sin Kuntije,
Anantaviḍayu diže;
A Nakula, Sahadeva —
Sughoṣu, Maṇipuṣpaku.
17. Kralj Kāṣija, strelac prvi,
I Śikhaṇḍin, ratnik strašni;
Dhṛṣṭadyumna, i Virāṭa,
I Sātyaki nepobedni;
18. Drupada, Dravpadovići,
Snažnoruki sin Subhadrin:
Svaki od njih, o Vladaru,
U ubojnu školjku dune.
19. I ta silna jeka što se
Nebom, zemljom prolamaše,
Dhṛtarāṣṭrinah sinova
Stade srca da razdire.
20. Tad Arđuna, što na stegu
Lik majmuna nosi svome,⁷
Dhṛtarāṣṭroviće videć'
Spreme, i da strele lete,
21. Luk podiže, pa, Vladaru,
Kṛṣṇi ove reči reče:
»Stavi kola moja među
Vojske obe u sredinu;
22. Da osmotrim ljude ove
Što za bojem silno žude,
S kojima mi nositi se
U sukobu ovom valja;
23. Da sagledam sakupljene
Borce koji, krv lijući,
Čine ono što je milo
Zlome srcu Duryodhane«.

24. Na te reči Guḍākeśe⁸
Kṛṣṇa stavi, Dhṛtarāṣṭro,
Prekrasna mu kola među
Vojske obe u sredinu;
25. Ispred Bhīṣme, ispred Droṇe,
I prema svim glavarima,
Zboreć: »Gledaj, Pṛthin sine,
Kaurave ovde zbrane«!

Arđunina teškoća

26. Tu Arđuna vide redom
Dedove sa unucima,
Oce, braću i sinove,
Učitelje i ujake;
27. Tastove i prijatelje,
Drug spram druga kako stoji:
U obadve vojske vide
Sve rođake postrojene.
28. I duboko sažaljenje
Uze ga, pa s tugom reče:
»Saplemenike kad svoje
Gledam ovde, žudne boja,
29. Udovi me već izdaju,
Usta mi se, Kṛṣṇo, suše,
Jeza sveg me podilazi,
Od strā mi se kosa diže;
30. Luk Gāṇḍīva iz ruke mi
Klizi, i sva koža gori;
Noge me ne drže više,
A mis'o mi nekud bludi.
31. I znamenja ružna vidim,
Nit' predviđam, o Keśavo,
Išta dobro od klanice
Braće svoje na bojištu.
32. Za pobedom već ne žudim,
Ni za carstvom, zadovoljstvom:

- Čemu carstvo, o Govindo,
Uživanja, život sami,
33. Kad oni rad' kojih carstvo,
Uživanja, sreću želim —
Stoje ovde, odrekav se
Bogatstava, i života!
34. Učitelji, oci, deca,
Dedovi sa unucima,
Tastovi sa šuracima,
Ujaci, i roda sila ...
35. Ne! *Njih* neću ubijati,
Makar oni mene hteli —
Ni za carstvo nad *tri* sveta,⁹
A nekmoli zemno samo!
36. Kakvu bismo radost stekli
Dhṛtarāṣṭrovića krvlju?
Samo greh bi na nas pao
Tih zlotvora smrću, Kṛṣṇo!
37. Nije pravda, o Mādhavo,
Ubijati braće svoje:
Ko još sebi sreću steče
Ubijanjem roda svoga!
38. Zaslepljeni gramzivošću,
Ako oni greh ne vide
Od rušenja porodice,
Ni zlo od izdaje druga,
39. Što *mi* da se ne klonimo
Tog zločina, Ḍanārdano,
Kad greh oči naše vide
Od rušenja porodice!
40. Sa rušenjem porodice
Zakoni se drevni gase;¹⁰
Bez zakonā, porodicom
Bezakonje vlada celom.
41. Ovlada li bezakonje,
Stramputicom žene pođu;¹¹

A pođu li krivim putem,
Eto, Kršno, zbrke kastā!

42. Zbrka kastā u ad vodi
I krivce, i porodicu,
Jer padaju u ad preci,
Ostavši bez hrane, vode.¹²
43. Grehom tih što porodicu
Ruše, zbrku kastā tvore,
I zakoni iskonski se
Porodice, kaste gase.
44. A mi znamo, Đanārdano:
Oni ljudi što zakonā
Porodičnih ne imaju,
U pakao nužno gredu.
45. Kuku! Kakav zločin grdni
Naumismo da činimo.
Radi carstva i nasladā
Krv lijući roda svoga!
46. Ne! Bolje je za me nek' od
Dhṛtarāṣṭrovičā mača,
Bez otpora, bez oružja,
Na bojištu mirno padnem!«
47. To rekavši na bojištu,
Arđuna u kola klonu,
Oturivši luk i strele,
Dok mu srce tuga uze.

GLAVA II

Sañḍaya reče:

1. Videći ga sažaljenjem
Obuzeta, duhom pala,
Očiju od suzā mutnih,
Kršna ove reči reče:

Gospod reče:

2. Otkud sad ta sramna slabost,
Nedostojna arijevca,
Što ne vodi nebu? Otkud
U odsudnom času, reci!
3. Ne daj da te nežnost svlada:
Ne doliči tebi, Kralju!
Malodušnost nisku zbaci,
Pa ustaj, na trepet vragu!

Arđuna reče:

4. Gde na Bhīšmu, Droṇu mogu
Strele slati na bojištu,
Kad mi štovati ih valja?
Svakom vragu strašni, reci!
5. Bolje svetom prositi pa živeti,
Nego časne učitelje ubiti!
Njih ubivši, ma za blagom, gramzili
Za života¹ krvav plod ću kusati.

6. Niti znamo šta je za nas bolje sad:
Pobediti, ili biti pobeđen:
Jer *njih* ubiv živet' mi se ne mili,
A eno ih za boj spremnih spram mene!
7. Biće moje milost robom porobi,
Um mi bludi, nit' zna dužnost gde mu je:
Šta je bolje? Pouzdano reci mi;
Pouči me: *tebi* sebe predajem.
8. Jer ja leka jadu mome ne vidim,
Što mi snagu čulā svijū razara,
Pa ma carstvo silno i bez takmaca,
I svu vlast nad bogovima stekao!

Sañđaya reče:

9. Tako zboreć' Hṛṣikeši,
Guḍākeša, trepet vragu:
»Boriti se neću!« Kṛṣṇi
Reče, na to mûkom osta.

**Duša je neuništiva:
učenje Sāṅkhya**

10. Osmehnu se Hṛṣikeša,
Pa Arđuni poništenu
Obe vojske u sredini
Ove reči reče, Kralju.

Gospod reče:

11. Žališ one što žaliti
Nije, a o mudrosti mi
Zboriš! *Mudri*, znaj, ne žale
Ni umrle, niti žive.
12. Nigda vreme to ne beše
Kad Ja, ti, il' ove vođe
Ne bejasmō, nit' će ikad
Iko od nas prestat' biti.
13. Duša telom našim prođe
Kroz detinjstvo, mladost, starost,

Da u drugo telo uđe:
To *mudraca* ne zbunjuje.

14. Spoj čulā i stvari daje
Hladno, toplo; radost, patnju ...
Dođu, prođu — i ne traju.
I zato ih snosi, Kralju!
15. Onaj kog' to ne koleba,
Kom' su radost, patnja isto,
Ko je mudar, o Vladaru,
Besmrtnosti vredan biva.
16. Nema nebiću postanja,
Nema biću propadanja;
Měđu što to dvoje deli,
Ko *istinu* zre, taj vidi.
17. Nepropadljivo je Ono
Što prožima, znaj, sve ovo;²
Uništiti Nemenjljivo
Ni u čijoj moći nije.
18. Prolazna su tela ova,
Al' je *duša* njina večna,
Nerazorna, neizmerna.
I zato se bori, Kralju!
19. Ko misli da *ona* ubi,
Ili da je ubijena,
Podjenako taj se vara:
Nit' ubija, niti gine.
20. Nit' se rađa, nit' umire ikada;
Nit' nastade, nit' će trajat' prestati.
Nestvorena, večna, stalna, iskonska,
Ne propada kad se telo uništi.
21. Ko zna da je duša neuništiva,
Nerođena, večna, nepropadljiva,
Kako takav može ikog ubiti,
Il' ubistvu povod biti, Arđuno!

22. K'o što čovek ruho staro odbaci,
Pa navlači drugo, novo, na sebe,
Tako duša tela trošna napušta,
Pa uzima druga, koja nova su.
23. Nju oružje nè poseče,
Nit' plamena žar sažeže,
Niti voda nju okvasi,
Niti vetra dah osuši.
24. Neranjiva, nespaljiva,
Vlazi, suši nepodložna,
Sveprisutna, večna, ista,
Postojana, nepokretna.
25. Neispoljenom je zovu,
Nepojmljivom, nemenjljivom.
Pa kada je znaš kakva je,
Čemu onda da je žališ!
26. Makar o njoj drž'o da se
Stalno rađa, i mre stalno,
Ni tada ti, Snažnoruki,
Žaliti je ne pristoji.
27. Rođenima smrt sleduje,
Umrlima, da se rode:
Neizbežno to je svakom.
Čemu onda da je žališ!
28. Mračni su počeci bića,
Srednji njihov put je jasan,
Kraj im opet tama skriva:
Čemu na to tugovati!
29. Retkom srećom nju ko vide,
Srećom kogod o njoj reče,
Il' ču o njoj srećom neko:
Ču, al' znanja o njoj nema.
30. Nikad niko dušu što u
Telu svačjem obitava
Ne ubi, Bharatoviću!
Nema bića za žaljenje.

Kastinska dužnost

31. Uzmemo li *dužnost* tvoju,
Kolebanju mesta nije:
Za Kšatriju nema drugog
Dobra osim *dužna* boja.³
32. Blago onim Kšatrijama
Kojih takav rat dopade:
Srećom, Kralju, zadobiše
Otvorene dveri neba!
33. Ako ti sad zakoniti
Rat voditi nećeš ovaj,
Čast i dužnost prenebregav,
Greh ćeš na se tim' navući.
34. Sramotu će tvoju dovek
Ljudi širom pominjati,
A za časna čoveka je
Sramota od smrti gora.
35. Ratnici će ljuti mniti
Da te strah iz boja vrže,
I visoko ime tvoje
Do prezira u njih pašće.
36. Dušmani će tvoji onda
Sramnih reči silu reći,
Klevetajuć' vičnost tvoju:
Ima l' od tog bola većeg?
37. Pogineš li, nebo steče;
Pobediš li — zemna blaga.
Zato ustaj, Prthin sine,
Čvrsto rešen da se boriš!
38. Isto ceni radost-patnju,
Dobit-štetu, uspeh-poraz;
Takav za boj sablju paši:
Onda u greh nećeš pasti!

Učenje Yoge

39. Držanje ti rekoh Sāṅkhye,
A sad počuj ono Yoge;
Usvojiš li taj stav, Kralju,
Okova ćeš stresti *dela*.
40. Na tom putu što god steče
Nè izgubi migda više;
Te dužnosti ma i malo —
Od pogibli silne čuva.⁴
41. Stav *rešena* čoveka je
Jedan samo, Kurov sine;
Neodlučnih držanja su
Bezbrojna i mnogostruka.

Kritika religije Vedā

42. Nerasudni što se Vedā
Opijaju slovom samo,
Veleć: »Ničeg više nema«;
Žudnje sužnji, rajolovci ...
43. Tim rečima slatkim stiču
Rođenje k'o plod svog dela,⁵
Liturgije služec' silne
Rad' nasladā i rad' moći.
44. Uživanja, moći roblje,
Opčinjeni slovom Vedā,
Stav *rešenih* ne postižu,
Nit' stižu usredsređenju.
45. Tri su *nīti* domet Vedā:
Iznad triju *nīti* budi!⁶
Van *parova*,⁷ u Vrlini,⁸
Van sticanja,⁹ vladaj sobom!
46. Kol'ko vajde bazen ima
Tamo gde je potop vode,
Tol'ko brāhman koji shvata
Koristi od Vedā sviju!

47. *Delo* samo za smer uzmi,
A nikada plode dela:
Niti delaj ploda radi,
Nit' se podaj nedelanju!
48. Čvrst u yogi, dela vrši
Neprivržen plodu dela;
Uspeh, poraz isto snosi:
Ravnodušnost — to je yoga.
49. Daleko je delo niže
Yoge uma. Umu samo
Pribegavaj: jadni ti su
Što delaju ploda radi!
50. Ko obuzda um svoj, brzo
Iznad zla i dobra stiže;
Zato yogom sebe suzdaj:
Yoga jeste alat delu.
51. Mudri ljudi, um obuzdav,
Odreka se ploda dela,
Okove rođenja svrgav:
Bezbolnosti mestu stižu.
52. Kada jednom um tvoj prođe
Svu zablude šumu, tada
Ravnodušan spram sveg bićeš
Što si čuo ili čućeš.¹⁰
53. Nepometen slovom Vedā,
Kada um tvoj bude bio
Čvrst, postojan, usredsređen:
Tek onda ćeš yogu steći.

Čovek uma postojana

Arđuna reče:

54. Taj što ravnotežu uma
Steće, čvrst i usredsređen:
Kakvo obeležje ima?
Kako zbori, sedi, hoda?

Gospod reče:

55. Kad sve želje srca pusti,
Kad duh sam je sebi dosta,
O takvome reći možeš:
Postojanost uma steče.
56. Nepotišten usred patnji,
I bez želja sred užitka;
Iznad strasti, straha, gnjeva:
To je mudrac čvrsta uma.
57. Ko ni za čim već ne žudi,
Ko u dobru ne uživa,
Nit' zlo kudi oko sebe:
Taj je uma postojana.
58. I ko čula svoja kloni
Od dodira s predmetima,
K'o kornjača ude svoje:
Taj je uma postojana.
59. Proćice se svi predmeti
Duše kojoj hrana nisu;
Al' ostaće ukus: njega
Nesta tek kad vidiš Višnje.¹¹
60. Jer, Arđuno, i u mudra
Čoveka što napor čini,
Silovita čula umom
Ovladaju protiv volje.
61. Pokoriv ih, neka sedi
Obuzdan i predan Meni:
Nad čulima ko vlast ima,
Taj je uma postojana.
62. Misliš li o predmetima,
Privlačnost se k njima rađa;
A privlačnost žudnju nosi,
A od žudnje srdžba biva.¹²
63. Srdžba stvara pometenost,
Pometenost — zaboravnost,
Zaboravnost — sumrak uma,
Sumrak uma — kraj čoveka.

64. Al' ko um i čula suzdav,
Iznad strasti, odvratnosti,
Svetom čulnih stvari hodi:
Taj spokojstvu duha stiže.
65. A taj spokoj duha nosi
Kraj patnjama svima, Kralju.
Takva duha čovek brzo
Postojanost uma stiče.
66. Ko sâm sebe ne zauzda,
Nema stava, ni poleta
U naporu, niti mira,
A bez mira otkud sreće?
67. Kad se srce za čulima
Bludnim jagmi, ono vuče
I sâm razum ko-zna-kuda,
K'o god vetar lađu vodom.
68. Zato onaj, Snažnoruki,
Koji čula svoja kloni
Od predmetâ oko sebe,
Postojanost uma stiče.
69. Što je noć za druga bića,
Obuzdanom zora biva;
Što sva bića zorom zovu,
Noć je mudrom koji vidi.
70. K'o okean što postojan ostaje,
Iako mu vode mnoge pritiču,
Tako čovek mir nalazi samo kad
Želje prima, ali im ne robuje.
71. Ko se želja svih odrekne
I bez žudi svake dela,
Ne težeći za sticanjem,
Nesebičan: taj mir stiče.

72. To je čvrsti stav u Brahmi;
Van zabludā u njem' bićeš.
Dostigav ga, pred smrt makar,
Gašenje u Brahmi steče!^{13*}

* Vjerojatno nije riječ o *nirvāṇi* u bogu Brahmi (u sanskrtu muškog roda) nego u univerzalnom principu *brahman* (u sanskrtu srednjeg roda), što se na originalu u *oba* slučaja piše isto: *brahma-nirvāṇam*. Moguće je i to da je ovdje, kao i na drugim sličnim mjestima, dvosmislenost namjerna ili bar rado viđena... Pojam *brahma-nirvāṇe* svjedoči o utjecaju buddhizma ili džainizma (vrijeme Gīte je i inače sporno). *Nirvāṇa* (»gašenje«, »utrnuće«) je ovdje isto što i *mokṣa*: izbavljenje, oslobođenje. — *Prim. R. I.*

GLAVA III

Arduna reče:

1. Ako držiš, Ānandano,
Da *um* iznad *dela* stoji,
Što me onda, o Kešavo,
Na svirepo delo goniš?
2. Ti rečima, mračnim nekim
U zabunu um moj vrže:
Reč mi *jednu* jasno reci,
Kojom dobru stići mogu.

Gospod reče:

3. Dva su puta na tom svetu
(K'o što davno Ja objavih):
Yoga znanja — za sāṅkhyane,
Yoga dela — za yogine.

Disciplina dela (Karma-yoga)

4. Ko se dela kloni, neće
Slobodu od dela steći,
Nit' će samo odricanjem
Savršenstvu svome stići.
5. Ni za časak jedan niko
Bez delanja kakvog nije:

Od prirode date *nīti*
Nagone ga, ma ne hteo.

6. Ko organe za rad svoje¹
Obuzda, a mišlju luta
K predmetima, u zabludi:
Pritvoricom takvog zovi!
7. Al' ko, umom čula kroteć',
Prione na yogu dela
Organima, bez privrge:
Uzvišen je, o Arđuno.
8. Dodeljeno vrši delo:
Rad je bolji od nerada.
Bez radnje ni telo svoje
Ne bi mog'o održati!

Delo kao žrtva

9. Osim dela kao žrtve,
Ovaj život rob je dela;
Zato delaj žrtve radi,
Neprivržen plodu dela!
10. Stvoriv ljude kad i *žrtvu*,
Tvorac sveta negda reče:
»Množite se ovim, i to
Nek' vam 'krava željā' bude.²
11. Tim bogove ishranjajte,
Da vam bozi hranu dadu;
I hraneći jedni druge,
Višnjem ćete dobru stići.
12. Žrtvom siti, bozi će vam
Sva željena blaga dati.
Ko darove njine kusa,
A ne vraća, kradljivac je«.
13. Ko *ostatke* žrtve jede,
Prosti su mu gresi svaki;
Ko za *sebe* hranu sprema,
Taj doista greh svoj kusa.

14. Hrana jeste izvor bića,
A hrana od kiše biva;
Kišu daje žrtva bogu,
A žrtva je čin i delo.
15. Početak je čini Brahma,³
Brahmu Neuništiv dade.⁴
Elem, sveprisutni Brahma*
U žrtvi se dovek krije.⁵
16. Pokrete se točak tako:
Ko vrteti ne pomaže,
Zle je duše, rob je čulā,
I zaludu živi, Kralju.

Duhovni stav čovekov

17. Al' ko samo *duh* svoj ljubi,
Kom, je samo duh svoj dosta,
I u njemu radost nađe:
Taj već nema šta da dela.
18. Nit' šta čeka od delanja,
Niti šta od nedelanja;
Od svih bića nezavisan,
Jer ne treba od njih ništa.
19. Zato vazda *neprivržen*
Vrši delo koje moraš;
Jer ko neprivržen dela,
Taj najvišoj meti stiže.

Delatnost kao primer drugima

20. Delom *Ġanaka*⁶ i slični
Savršenstvo postigoše;
Na delatnost obvezan si
Već rad' održanja sveta.⁷

* Riječ je o sveobuhvatnosti bitka, *brahman*. — *Prim. R. I.*

21. Što najbolji čovek čini,
To će i pûk vazda hteti;
Što god uz'o za merilo,
Povešće se sav svet za njim.

22. Širom sva tri sveta nema
Dela za Me da površim,
Ničeg što već ne postigoh:
Ipak, vazda delam, Kralju.

23. Jer kad ne bih neumorno,
Večito za poslom bio,
Svi bi ljudi širom sveta
Za primerom pošli mojim.

24. I delati kad bih prest'o,
Propali bi ti svetovi;
Stvorio bih zbrku kastā
I u propast narod vrg'o.

25. Neuk dela k'o rob dela:
Nek' i mudrac dela, Kralju,
Al' nevezan za plod dela,
I rad' održanja sveta.

26. Nek' ne stvara zbrku uma
Onom što privržen dela;
Delajući *yogi* predan,
Nek' neukom podstrek pruža.

Samo ljudska materijalna priroda dela

27. Svako delo tvore samo
Od prirode date *niti*:
Sebičnošću zavarana,
Duša misli: ja sam tvorac.

28. Ko istinu zna da duša
Izvan niti, delā stoji,
Da međ' sobom niti tvore,
Neprivržen delu biva.

29. A kog' niti zavedošē,
Privržen je *njinom* delu. —
No ko *sve* zna nek' ne buni
Um onih što *malo* znaju.

30. Meni dela sva prepusti:
Misli usmerivši duhu,
Bez žudnji, van sebičnosti,
Bori se, odbaciv moru!

31. I oni što postojano
Ove misli moje slede,
Puni vere, nezlobivi,
Slobodni od dela biće.

32. Al', znaj, oni što preziru
I ne slede misli moje,
Za svako su znanje slepi,
Nerazumni, izgubljeni.

33. Svako, čak i mudrac, dela
Po prirode svoje toku;
Za prirodom bića idu:
Šta tu može suzbijanje!

34. Svako čulo nužno rađa
Il' privlačnost, il' odvratnost
Prema stvari. Pod vlast ovih
Nemoj pasti: gusari su.

35. *Svoju* dužnost vršiti, ma osrednje,
Bolje je no tuđu, makar izvrsno;
Smrt na svojoj dužnosti vrlina je,
Tuđu dužnost vršiti je opasno.

Žudnja je neprijatelj

Arđuna reče:

36. Šta čoveka primorava
Da zlo čini protiv volje?
Koja sila njega goni?
To mi, Kṛṣṇo, sada reci!

37. To je žudnja, to je srdžba:
Nit Strasti je uzrok njima;
Nezasito zlo najveće.
To je ovde neprijatelj.
38. K'o što vatru dim prekriva,
Il' prašina ogledalo,
Il' zametak košuljica:
Tako žudnja znanje skriva.⁸
39. Znanje krije od mudraca
Večni njegov neprijatelj,
U obliku *žudnje*, Kralju,
Te večito gladne vatre.
40. Čula naša, svest i razum
Sedišta su njena: kroz njih
U zabludu dušu vodi,
Zamračivši znanje njeno.
41. Zato, diko svih Bharatā,
Najpre čula suzdaj svoja,
Onda skrši zlo to što ti
Iskustvo i znanje ruši.
42. Značajna su čula, kažu;
No nad njima razum stoji,
Od razuma veća svest je,
Još viši od svesti duh je.
43. Znajuć' šta je iznad svesti,
Duh svoj jačaj čvrstom voljom.⁹
Pa dušmana ljuta slomi,
Žudnju slomi, Snažnoruki!

Kršna je prvobitan

Gospod reče:

1. Ovu yogu od iskona
Ja predadoh Vivasvatu,
Vivasvat Manavu reče,
Manav reče Ikšvākavu.
2. Tako stalno predavana,
Do mudracā carskih stiže.
Al' vremenom dugim yoga
Na svetu se izgubila.
3. Tu prastaru yogu danas
Ja predadoh tebi, jer si
Meni odan, i drug verni:
Najviša je ona tajna.

Arđuna reče:

4. Rođenje je Tvoje skoro,
Vivasvat se pre tog rodi.
Kako onda da razumem
Da Ti prvi yogu daje?

Gospod reče:

5. Ja rođenja proдох mnoga,
K'o god i ti, o Arđuno;

Samo što sam Ja njih svestan,
A ti nisi, Vragu strašni!

6. Nestvoren sam, nepromenljiv,
I gospodar bičā sviju.
Al' prirodi pribegavši,
Rađam sebe svojom moći.
7. Kad god vidim da na svetu
Zakon pravde nisko pada,
Bezakonje maha hvata,
Ja tad samog sebe rađam.
8. Na zaštitu pravednikā,
I na propast zlikovaca,
Na uspostavljanje pravde —
Vekovima Ja se rađam.
9. Božanska rođenja moja,
Prava dela moja ko zna,
Ne rađa se posle smrti:
Meni grede, o Arđuno.
10. Slobodni od strasti, straha, gnjeva, i
Pritekavši Meni, Meni predani,
Isposništvom znanja sebe očistiv:
Takvi mome stanju bivstva stigoše.
11. Kako vernik priđe Meni,
Takvu mu i milost vraćam;
Bilo šta da ljudi rade,
Mojom stazom hode, Kralju.

Disciplina dela (Karma-yoga)

12. Ko dobit od dela želi,
On bozima žrtve pruža;
Jer dobit od dela brzo
Na ovome svetu dođe.
13. Podelu na čet'ri kaste
Stvorih prema *niti, delu*.

Iako sam Ja njen tvorac,
Iznad dela večno stojim.

14. Dela Mene ne kaljaju:
Ne žudim za plodom dela.
Onaj ko Me takvim shvati,
Slobodan od dela biva.
15. To znajući, vršili su
Dela stāri, rad' spasenja,
Zato i ti dela čini
Kao stāri od davnina.
16. Šta su delo, nedelanje?
I mudraca to zbunjuje.
Rećiću ti šta je delo:
Znaš li to, od zla se spāse.
17. Valja znati šta je delo,
Valja znati — šta nedelo,
I to — šta je nedelanje:
Skriveni su puti k delu!
18. Ko u delu nedelanje,
Nedelanju delo vidi:
Prosvećen je međ' ljudima,
Yogin, i sva dela svrši.
19. Ko poduhvat svaki čini
Ne stremeći, i bez žudnje,
Vatrom znanja dela spaliv:
Tog učenim mudri zovu.
20. Neprivržen plodu dela,
Zadovoljan, nezavisan,
I kada se lati dela,
On *ne dela* nikad ništa.
21. Obuzdana uma, duha,
Odreka se sve svojine,
Van željā, i delajući
Telom samo — greh ne čini.

22. Srećan onim što dâ slučaj,
Van parova,¹ isti vazda:
U zlu, dobru; nezavidljiv:
Ma da dela, vezan nije.

Delo kao žrtva

23. Van privrge, oslobođen.
U mudrosti uma čvrsta,
Kom' je svako delo *žrtva*:
Pred takvim se delo gasi.
24. Sve je Brahma za takvoga:
Žrtva, vatra, prinosilac.
Brahmi samo takav stiže,
Jer se s delom-Brahmom spaja.*
25. Jedni među yoginima
Bogovima žrtve nose;
Drugi žrtvu žrtve radi
U plamenu Brahme** gore.
26. Drugi vatri odricanja
Čula (sluh i druga) daju;
Drugi opet vatri *čulā*
Predmete (k'o zvuk i slično).
27. Drugi svaku radnju *čulā*
I životnog daha daju
Vatri yoge obuzdanja,
Kojoj znanje iskru uli.
28. Zavetnici strogi vere:
Imovinu jedni daju;
Isposništvo, yogu, drugi;
Treći — poznavanje Vedā.

* *Brahman* (srednji rod). — *Prim. R. I.*

** *Brahman*, apsolut. — *Prim. R. I.*

29. Drugi, što se posvetiš
Da disanje svoje krote,
Udisanje izdisanju
Žrtvuju, il' drugo prvom.
30. Drugi, zavetnici posta,
Dah životni dahu daju. —
Svi ti znaju žrtva šta je,
I njom grehe svoje spraše.
31. Ko *ostatke* žrtve večne
Jede, večnom Brahmi* stiže:
Ni svet ovaj sebičnjakā
Nije, a nekmoli onaj!
32. Raznovrsne žrtve tako
U usta se Brahme liju;
Svaku od njih *delo* stvori:
Znaš li to, slobodu steče.

Moć znanja

33. Žrtva znanja, o Arđuno,
Viša je od svake tvarne:
Svako delo, bez iznimke,
Vrhunac u znanju nađe.
34. Znanje stiči poslušnošću,
Pitanjima, predanošću;
I mudraci što istinu
Sagledaše, daće ti ga.
35. A sa znanjem, u zabunu
Nećeš više pasti, Kralju;
Jer ćeš njime baš sva bića
U sebi i Meni naći.
36. Makar bio među svima
Grešnicima ti najveći:
Svih ćeš zala more sâmo
Brodom znanja prebroditi.

* *Brahman*, apsolut. — *Prim. R. I.*

37. K'o što vatra raspaljena
U pepeo drvo vrgne,
Tako plamen znanja, Kralju,
Od svih dela pep'o stvara.
38. Širom sveta nema znanju
Ravna sredstva očišćenja;
Ko savlada yogu, znanje
Vremenom u sebi nađe.
39. Znanje stiže ko veruje,
Ko mu stremi, i ko čula
Suzda svoja. A sa znanjem
Miru krajnjem brzo stiže.
40. Neznalica, sumnjalica,
Neverica — izgubljen je:
Sreću, ovaj svet, nit' onaj
Nè zadobi sumnjalica!
41. Ko s' odrekne delā yogom,
Ko poseće sumnju znanjem,
Ko je duha vladar svoga:
Toga dela ne vezuju.
42. Zato mačem znanja seci
Kćer neznanja — sumnju srca,
Pa pritekav yogi, ustaj
Na noge, Bharatoviću!

GLAVA V

**Stara Sāṅkhya i nova Karma-yoga
vode istoj meti**

Arđuna reče:

1. Odricanje svakog dela
K'o i yogu hvališ, Kṛṣṇo.
Određeno sad mi reci:
Šta je od tog dvoga bolje.

Gospod reče:

2. Odricanje, yoga dela
Istoj višnjoj meti vode.
Pa ipak, nad odricanjem
Yoga dela prednost ima.
3. Ko nit' žudi, nit' prezire,
Odricanjem prožet taj je;
Jer slobodan od parova
Kvrge dela lako zbaci.
4. Neznalica, a ne znalac
Deliće od sāṅkhya yogu:¹
Taj ko srcem priđe *jednom*,
Braće plode obadvoga.
5. Stanje kom' sāṅkhyanin stiže,
Stiže mu i yogin dela.

Sāṅkhya, yoga jedno da su,
Ko vidi, taj zbilja vidi.

6. Al' bez yoge lako nije
Odricanje postignuti.
Mudrac koji yogom vlada,
Brahmi vrlo brzo stiže.*
7. Yogi predan, čista duha,
Vladar sebe, svojih čula,
Duh svoj u svih videć' bića:
Ma da dela, *taj* čist osta.
8. »Ja ne delam ništa«, misli
Yogin što istinu znade;
»Vid, sluh, dodir, miris, ukus,
San, hodanje, il' disanje;
9. Govor, hvatanje, čišćenje,
Očnih kapki otvaranje,
Zatvaranje — stvar su čulā
I predmetā, tako smatra.
10. Ko sva dela Brahmi pušta,*
I ko dela neprivržen:
Tog ne dira zlo, k'o voda
Što lotosov list ne kvasi.
11. Telom, umom, ili svešću,
Il, čulima samo — yogin
Dela vrši, van privrge,
Rad' čišćenja duha svoga.
12. Odrekav se ploda dela,
Yogin miru trajnom stiže.
Al' kog žudnja za plod dela
Vezuje, taj sužnjem osta.

Duša ne dela

13. Mišlju dela sva odbaciv,
Duša mirno vlada sobom

* I dalje je riječ o *brahmanu*. — *Prim. R. I.*

U tvrđavi s devet dveri:²
Ne dela, na rad ne goni.

14. *Duh* ne stvara ovom svetu
Ni delatnost, niti dela,
Nit' vezuje za plod delo:
Stvar *prirode* ljudske to je.
15. Sveprisutni Duh ne prima
Ni greh, ni vrlinu ičju,
No neznanje mudrost skriva,
Te su bića u zabludi.

Luča znanja

16. Al' u čijem srcu znanje
Kraj učini tom neznanju,
U njih znanje kao sunce
Obasjava to Najviše.^{3*}
17. Duh, svest na To usmerivši,
I težeći Tome samo:
Gredu stanju bez povratka,
Jer im *znanje* grehe opra.

Brahma-Nirvāṇa (Gašenje u Brahmi*)

18. U brāhmanu mudrom, skromnom,
Kao god u slonu, kravi,
U psu il' u *caṇḍālinu*⁴ —
Mudrac *jedno isto* vidi.^{5*}
19. Rođenja se već sad spāse
Istovetnost koji vidi.
Čist je Brahma, u svih isti:*
Zato on u njemu stoji.

* *Brahman*. — *Prim. R. I.*

20. U dobru se ne radosti,
U nevolji ne žalosti,
Čvrsta uma, van zablude,
Brahmu zna: u Brahmi stoji.**
21. Neprivržen spoljnjem svetu,
On *u sebi* sreću nađe;
Spregavši se s yogom Brahme,*
Ne prolaznu sreću stiže.
22. Radosti što čula nose
Jesu samo izvor bola:
Nastadoše, i prestaće;
Zato mudrac njih ne traži.
23. Ko je kadar doleteti,
Još ovde, dok telo nosi,
Bujici od željā, srdžbe:
Taj je yogin, taj je srećan.
24. Ko u sebi radost, sreću,
I u sebi svetlost nađe:
Taj se yogin s Brahmom** spaja
I *brahmanirvāṇi* stiže.
25. Mudraci od greha čisti,
Izvan sumnji, duh obuzdav,
Dobru svakog bića radi:
Ti *brahmanirvāṇu* stiču.
26. Slobodni od željā, srdžbe,
Um obuzdav, Duha znalci:
Ti asketi, o Arđuno,
Pred *brahmanirvāṇom* stoje.
27. Mudrac, svet odbaciv spoljnji,
Međ' obrve vid svoj uprev,
Držeći u ravnoteži
I disanje kroz nose svoje;

* *Sa brahma-yoga-yukt'ātma*. Spregavši se (*ātmā*) disciplinom, naporom (*yoga*) s *brahmanom*. — *Prim. R. I.*

** To jest s *brahmanom* — *Prim. R. I.*

28. Čula, razum, svest obuzdav,
Sav stremeć' oslobođenju,
Iznad željā, straha, gneva,
Takav vazda: slobodan je.
29. Ciljem žrtvi i askeze,
Gospodarem svih svetova,
Prijateljem bićā — takvim
Ko me zna, taj miru stiže.

GLAVA VI

Odricanje dela i disciplina dela jesu jedno

Gospod reče:

1. Ne mareći za plod dela,
Ko čin dužni vrši,¹ *taj* je
Saṃnyāsin² i yogin, a ne
Ko s' odriče vatre, čini.
2. To što *odricanjem* zovu,
Znaj da jeste *yoga dela*;
Jer nē posta yogin niko
Ko se *svrhe* ne odreče.³
3. Mudracu što yogi teži
Sredstvo za to *delo* biva;
A kad jednom yogu stekne,
Mirovanje sredstvo tad' je.
4. Kad ni za predmete čulā,
Ni za dela vezan osta,
Kad s' odrekne svrhe svake,
Tada reci: yogu steče.

Dva duha u čoveku

5. Čovek nek' duh Duhom diže,⁴
Neka duh svoj ne obara.

Jer Duh duhu prijatelj je,
I Duh duhu neprijatelj.

6. Ko pokori duh svoj Duhom,
Tom' prijatelj Duh će biti;
Al' ko duha vladar nije,
Tome Duh je neprijatelj.⁵
 7. Ko duh suzda, spokoj stekne,
Tog' Duh višnji sabran osta,
Bilo hladno-toplo, radost-
Patnja, počast il' nemilost.
 8. Bogat znanja i iskustva,
Ravnodušan, vladar čula;
Grumen zemlje, kamen, zlato
Kom' su *isto*: taj je yogin.
 9. Drug, saveznik, neprijatelj,
Neutralac, dušman, svojta;
Grešnici i sveci — kom' su
Svi jednaki: uzvišen je.
- ### Práva yoga i pravi yogin
10. Neka yogin sebe stalno
Pokorava, u samoći;
Obuzdane misli, duha,
Izvan težnji, bez svojine.
 11. Nek' na kakvom čistom mestu,
Ni visokom, niti niskom,
Čvrsto sedi, pokrivši ga
Suknom, kožom, travom svetom.
 12. Tu sedeći, nek' se yogi
Preda rad' čišćenja duha;
Obuzdavši mis'o, čula,
Usmerivši um ka jednom.

13. Držeć' telo, vrat i glavu
Uspravne i nepomične,
U vrh nosa pogled uprev,
Očima ne bludeć' nikud;
14. Spokojan, van straha svakog,
Obuzdana uma, čedan,⁶
Neka sedi — yogom, mišlju
Sav potpuno *Meni* predan.
15. I kroteći duh svoj vazda,
Yogin uma obuzdana
Miru krajnjem u *nirvāṇi*,
Što u *Meni* leži, stiže.
16. Nije yoga onog što je
Sužanj jela ili posta;
Niti onog koji, Kralju,
Vek prèspava ili pròbde!
17. U okrepi i u hrani,
U delanju, snu i bdenju —
Umeren u svemu ko je:
Tog je yoga što bol gasi.
18. Kada misli obuzdanoj,
Slobodnoj od svake žudi,
Uporište *duh* je samo:
Tad' reci da yogu steče.
19. K'o god što u zavetrini
Plamen sveće ne treperi,
Tako yogin miran osta,
Yogi duha kad se preda.
20. *To* kada se mis'o smiri,
Obuzdana vežbom yoge;
Kad duh ljudski Duh posmatra
I u njemu radost nađe;
21. Kad najvišu i natčulnu
Sreću umom čistim pojmi;
I kad, u njoj stojeć' čvrsto,
Od istine ne otpada;

22. Tekovina koju čovek
Za najveće dobro smatra,
U kome ga nè potrese
zlo najveće, o Arđuno:
23. To imenom yoge zovi,
To razdvajanje od bola.
Nju rešeno upražnjavaj
Neustrašivošću srca!
24. Bez razlike sve odbaciv
Želje, kćeri interesa;
Obuzdavši umom sasvim
Skupinu svih čula redom;
25. Nek' spokojstvu postepeno
Grede, rešenošću uma.
I usmeriv mis'o k Duhu,
Nek' se drugih misli pusti.
26. Za čim god um kolebljivi,
Laki, htedne da poleti,
Ukloni ga od te stvari
I za Duh ga samo veži.
27. Jer najviša sreća stiže
Yoginu što um svoj smîri,
Strast ugasi, čist ostade,
I sa Brahmom* jedno posta.
28. I kroteći duh svoj vazda,
Slobodan od greha sviju,
Lako večnoj sreći stiže,
Lako dodiru sa Brahmom.*
29. Onaj ko duh yogom kroti,
Ko u svemu *isto* vidi:
Taj će sebe u svih bića,
Sva bića u sebi naći.

* Odnosno, sa *brahmanom*. — *Prim. R. I.*

30. Ko u svemu Mene vidi,
I ko sve u Meni vidi,
Za tog Ja izgubljen nisam,
Nit' je za Me on izgubljen.

31. Držeći se tog *jedinstva*,
Ko Me u svih bića štuje,
Ma kog stanja bivstva bio,
Taj yogin u *Meni* leži.

32. Ko, po sebi sudeć', vidi
Jedno isto u svih bića,
Bila radost ili patnja,
Savršeni yogin taj je.

Arđuna reče:

33. Ta yoga o kojoj veliš
Ravnodušnost da je, ne znam
Temelj čvrsti gde je za nju;
Jer nestalan um je ljudski.

34. Jest, nestalan um je, Kršno;
Jak, silovit, nesalomljiv.
Čini mi se, pre bi vihor
No um ljudski obuzdao!

Gospod reče:

35. Nema zbora, nestalan je,
Neukrotiv. Al' se *može*
Obuzdati — vežbom stalnom,
Odvratnošću prema čulnom.

36. Jest, yogu je teško steći
Onom ko duh nè ukroti.
Ko duh sùzdā, taj je steče —
Naporom i putem prāvim.

**Nijedan napor
nije izgubljen**

Arđuna reče:

37. Kojoj meti stiže onaj
Ko *vrh* yoge nè doseže;
Slabe volje, al' pun vere,
Uma što od yoge luta?

38. Otpavši od oba sveta,
Skrenuvši sa puta k Brahmi,*
K'o provaljen oblak zar će
Propadnuti, van oslonca?

39. To, tu sumnju, molim Ti se,
Razbij mi do kraja, Kršno.
Jer sem Tebe ko bi drugi
Tu mi sumnju razvejao.

Gospod reče:

40. Ni ovde, ni posle smrti
Propasti za njega nema.
Jer niko ko dobro čini
Zlu ne može stići, Druže.

41. Svet pravednih zadobivši,
Tu će mnoga leta biti,
Da se zatim snova rodi
U čestitoj, slavnoj kući.

42. Il' će sveta ugledati
U yoginā mudrih domu;
Jer rođenje to je teže
Na tom svetu zadobiti.

43. Tu će iz svog prvog tela
Isto stanje uma steći,
Da napore dalje njime
Ka svom savršenstvu čini.

* Tj. skrenuvši sa puta k *brahmanu*, apsolutu. — *Prim. R. I.*

44. Jer ranija vežba će ga
Napred vući, ma ne hteo:
Već želja za znanjem yoge
Iznad slova Vedā diže.
45. I s revnošću napor čineć',
Čist od grehā, usavršen
Rođenjima mnogim — yogin
Najzad meti krajnjoj stiže.
46. Yogin nad asketom stoji,
Iznad znanja tražioca,
Više žrtvi prinosnika:
Zato *yogin* budi, Kralju!
47. Al' od svih yogina onog
Ko, pun vere, Mene štuje,
Iz dna srca Meni teži —
Najboljim yoginom smatram.

GLAVA VII

Priroda božja

Gospod reče:

1. A sad počuj kako ćeš Me,
Pribegavši Meni, mišlju
Za Me vezan, yogi predan,
Sasvim i bez sumnje znati.
2. Rećiću ti bez ostatka
Sve iskustvo i svu mudrost;
Njih stekavši, ništa više
Na tom svetu nemaš znati.
3. U tisuću jedva jedan
Da svom savršenstvu stremi;
A međ' savršenim jedva
Jedan da Me zna istinski.
4. Zemlja, voda, vatra, vazduh,
Etar, razum, svest, samosvest:¹
Na delova ovih osam
Priroda se moja deli.
5. To je niža. A sad višu
Prirodu u Meni doznaj.
Duša to je životvorna
Što svet ovaj održava.

6. U njoj nađu, Snažnoruki,
Sva bića rođenje svoje.
Ja sam vrelo celog sveta,
I njegova propast Ja sam.
7. Iznad mene ničeg nema:
O Mene se sav svet niže,
Kao đerdan od bisera
O nit svoju, Vragu strašni.
8. Ja sam ukus vode, Kralju,
Svetlost sunca i meseca,
Glas *om*² Vedā, zvuk u etru,
I muškost u muškaraca.
9. Ja sam blagi miris zemlje,
I sjaj vatre, o Arđuno;
U svih bića život Ja sam,
I oskudnost u asketā.
10. O, takvim Me saznaj, Kralju:
Večno seme svih sam bića,
Misaonost misaonih,
Veličina sveg velikog.
11. Ja sam snaga sviju snažnih,
Slobodna od žudnje, strasti;
U svih bića žudnja Ja sam,
Ali žudnja dozvoljena.
12. I znaj, stanja od tri *nīti*:
Od Vrline, Strasti, Tame,
Od Mene su. Nisam u njih,
Već ona u Meni jesu.
13. Ta tri stanja od tri *nīti*
U zabludu sav svet vode,
Te ne zna da *iznad* njih sam,
Nepromenljiv da sam, ne zna.
14. Ta *opsena* moći moje
Što je *nīti* sobom čine
Neprebrodiva je. Al' ko
Meni priđe, prebrodi je.

15. Niski bludni zala tvorci,
Tom opsenom zalučeni,
Demonškoga stanja bivstva:³
Takvi Meni ne prilaze.
16. Čet'ri vrste vrljih ljudi
Mene štiju, o Arđuno:
Napaćeni, žedni znanja,
Gladni blaga, i mudraci.
17. Najbolji je od njih mudrac.
Yogi stalno veran, samo
Jedno štijuć', Meni drag je,
I Ja njemu drag sam silno.
18. Svi su oni plemeniti,
Al' je mudrac deo *Mene*;
Jer on, yogi predan, Mene
Za najvišu metu uze.
19. Na kraju rođenja mnogih
Meni sebe daje, znajuć':
»Kršna sve je«. O, takva je
Uzvišena duša retka!
20. A kom' žudnja mudrost uze,
Božanstvima služi drugim,
I obrede drži razne,
Jer prirode rob je svoje.
21. No koji god oblik boga
Hteo vernik da poštuje,
Ja sam onaj što u njemu
Veru čvrstu održava.
22. I pun takve vere, za se
Milost toga boga traži,
Da mu želje ispunjava,
Jer *Ja* mu ih tako dajem.
23. Prolazni su plodi njini,
Jer je pamet njina kratka:
Bogomoljci bogovima,
Meni odan — Meni grede.

24. »Ispolji se Neispoljen«,
Tako neuk Mene smatra,
Jer *bit višu* ne zna Moju,
Nemenljivu i najvišu.
25. Pod *opsene* velom moje,
Ja se svakom ne otkrivam;
Zavarani svet Me ne zna
Nerođenim, nemenljivim.
26. Ja znam bića što bejahu,
Ona koja sada jesu,
I koja će doći, Kralju;
Ali Mene *niko* ne zna.
27. Sva su bića od rođenja
U zabludi, o Arđuno;
Jer ih *dvojstva*¹ u nju vode,
Plodi želje i prezira.
28. Ali ljudi vrlih dela,
Izvan varke od dvojstava,
Od grehova čisti sviju:
Ti Me štiju čvrsta srca.
29. Taj ko, Meni predan, stremlji
Starost i smrt da nadvlada,
On će celog Brahma* znati,
Osnov duha, sve o Delu.
30. Yogin što Me sudnjeg časa
Poznaje k'o *osnov* sviju
Bića, žrtvi, božanstava:
Uistinu taj Me sazna!

* Brahman. — Prim. R. I.

Kako se spasti ponovna rođenja

Arđuna reče:

1. Šta je Brahma*, šta je Delo,
I šta osnov duha, Kršno?
Šta je osnov svakog bića,
I šta osnov božanstava?¹
2. Šta je osnov žrtve, kako
U telima našim biva?
Sudnjeg časa kako mogu
Obuzdani da Te znaju?

Gospod reče:

3. Neuništivo i Višnje
Jeste Brahma*. Osnov duha —
Priroda je urođena.
Delo — uzrok stanja bića.²
4. Osnov bića priroda je
Smrtna. Ličnost Višnja jeste
Osnov božanstava. Osnov
Žrtve Ja sam u telima.

* Brahman. — Prim. R. I.

5. Ko u smrtnom času na Me
Misli, telo kad napušta,
Taj *Mom'* stanju bivstva stiže,
Dvoumice tome nema.
6. Na koje ko stanje bivstva
Misli, telo kad napušta,
Tom stanju i stiže, Kralju,
Jer se mišlju sa njim srōdi.
7. Zato vazda na Me misli,
I bori se! Usmeriš li
Um, svest na Me, Meni samo
Ti ćeš stići, sumnje nije.
8. Ko se yogi misli preda,
Ne bludeći mišlju drugde,
Na božansku i najvišu
Ličnost misleć': Njoj odlazi.
9. Ko misli na svevidećeg, iskonskog,
Od atoma manjeg, tvorca kozmosa,
Upravljača, neshvatljivog oblikom,
Što k'o sunce blista iznad tmine te;
10. Ko na nj misli kada telo napušta,
Čvrstim umom, *yoge* snagom, odano,
Međ' obrve dah životni uprevši:
Taj Ličnosti višnjoj božjoj odlazi.
11. Rećiću ti mesto ono ukratko
Koje znalci Vedā zovu večitim,
Kom' asketi, strast, odbaciv, stigoše
I rad' kojeg u čednosti življahu.
12. Sve telesne dveri zaprev,³
Zatvorivši um u srce,
A životni dah u glavu,
Vežbom *yoge* usredsređen;
13. Jedan slog — *Om*, Brahmu* — zboreć',
Na Me misleć' na polasku,

* *Brahman*. — *Prim. R. I.*

- Kad napušta telo svoje,
Taj najvišoj meti stiže.
14. Vazda suzdanom yoginu,
Koji stalno misli na Me
I ninašta drugo, Kralju,
Ja sam lako pristupačan.
15. Meni stigav, taj duh silni,
Savršenstvo stekav krajnje,
Ne vraća se na svet više,
Mesto patnji, prolaznosti.
16. Od Brahmina carstva niže
Svi svetovi podložni su
Ponovnom rođenju, Kralju:
Al' ko Meni stigne, nije.
17. Ko zna da dan jedan Brahme
Sveta tisuć', vekā traje,
I noć Brahme tisuć' vekā,⁴
Taj zna bitnost dana, noći.
18. Kad Dan svane, sva će bića
Ispoljenje naći svoje;
Kad Noć padne, snova tonu
U mrak neispoljenosti.
19. I ta tušta i tma bića
Po nuždi se stalno rađa:
Raspada se kad Noć padne,
Da se Zorom snova rodi.
20. Al' nad tim neispoljenim
Drugo stanje bivstva jeste:
Dok sva bića propadaju,
To neispoljeno traje.
21. Nepochvaljivim ga zovu
I najvišom metom, Kralju.
Ko mu stigne, ne rađa se:
To je *Moja* kuća višnja.

22. Tu najvišu *Ličnost*, koja
Sva bića u sebi drži
I prožima sav svet sobom,
Odanošću steći možeš.

Dva puta

23. A sad počuj o vremenu
Kada yogin svet napušta
Da ne dođe njemu više,
A kad, da se njemu vrati.
24. Vatra, svetlost, dan, meseca
Pola svetla, pô severna
Put a sunca: ko tad' pođe,
A zna Brahmu,* Brahmi* stiže.
25. Dim, noć, mrkla pô meseca,
I pô puta južnog sunca:
Yogin koji tada pođe,
Grê mesecu, pa se vraća.
26. Svetlost, tama — dva su puta,
Večne staze ovog sveta;
Prva vodi u nepovrat,
Druga natrag, svetu, vodi.
27. Yogin koji zna te pute,
U zabludi nigda nije.
Zato vazda postojano
Stoj u yogi, o Arđuno.
28. Yogin koji *ovo* zna, on ostavlja
Nagradu od milosrđa, žrtava,
Isposništva, i od Vedā učenja,
Te iskonskom, višnjem mestu odlazi.

* Brahman. — Prim. R. I.

GLAVA IX

Kršna kao vrhovni bog

Gospod reče:

1. Nezlobivom, tajnu ću ti
Sad najveću reći, Kralju:
Iskustvo i mudrost, kojim
Slobodu od zala steče.
2. Krunu znanjā i svih tajni,
Očišćenja sredstvo višnje;
Neprolazno, zakonito,
Pristupačno, ostvarljivo.
3. Ljudi koji ne veruju
Tom učenju istinitom,
Ne stekav Me, vraćaju se
Na put smrti i seoba.
4. Ja prožimam sav svet sobom,
U vidu Neispoljenog;
Sva bića u Meni leže,
Ali Ja u njima nisam.
5. Ne! Nisu u Meni bića:
Shvati metod moj božanski!
Duh, moj, uzrok i stub bića,
U bićima nije, Kralju.

6. K'o što vihor lakokrili
Obuhvaćen etrom biva,
Tako uzmi i sva bića
Da u Meni log nalaze.
7. Sva će bića krajem Veka
U prirodu ući moju;
Na početku novog Veka
Sva ću snova proizvesti.
8. Prirodi pribegav svojoj,
Stalno snova proizvađam
Tu nemoćnu hrpu bića,
Sa prirode moje moći.
9. No delanje to Me za se
Ne vezuje, o Arđuno;
Jer ostajem ravnodušan,
Neprivržen svome delu.
10. Pod nadzorom mojim tvarna
Priroda sva bića rađa,
Pokretna i nepokretna,
I tako se svet okreće.
11. Zabludeli preziru Me,
Ljudski lik kad uzmem na se,
Jer ne znaju bit Mi višu,
Da sam vladar bića svijū.
12. Takvi stoje u prirodi
Zlih duhova i demonā,
U zabludu što im vodi
Težnje, dela, razum, znanje.
13. No ko u božanskoj stoji
Prirodi, taj divni zna Me
Da sam večno vrelo bića,
Te Me štuje čvrsta uma.
14. Slaveći Me vazda, takvi
Podvižu se s rešenošću.
Obuzdani stalno, Meni
Služe odanošću srca.

15. Drugi znanja žrtvu Meni
Daju, dok Me štuju kao
Jednog, mnogog, višestrukog,
Na sve strane okrenutog.
16. Ja sam žrtva višnjim, mrtvim,
Obred, travka lekovita,
Molitva i maslo sveto,
Vatra, žrtva izlivanja.
17. Ja sam otac ovog sveta,
Mati, tvorac, praded njegov;
Predmet znanja, očistitelj,
Glas *Om*, *Sāma*, *Ṛk* i *Yadus*.¹
18. Cilj sam, držač, moćnik, svedok,
Konak, azil i prijatelj;
Izvor, porast i utoka,
Riznica i seme večno.
19. Ja toplotu dajem, i Ja
Kišu šaljem il' ne puštam;
Ja sam i smrt i besmrtnost,
Bit i nebit Ja sam, Kralju.
20. Znalci triju Veda piju some sok,²
Pa od greha čisti traže k nebu put,
Žrtvujuć' Mi: carstvo stiču Indrino,
Da božanske naslade tu kusaju.
21. Kad se neba širokoga nasite,
Platu prime, svetu gredu smrtnome.
Tako oni što tri Vede slušaju,
Za nasladom žudeć', stiču prolazno!
22. Ko na mene misli samo
I služi Mi predan trajno,
Tome nova dobra dajem,
I što steče, Ja mu čuvam.
23. Čak i oni što bozima
Drugim služe, vere puni,
Meni samo žrtve daju —
Van propisa, ali daju.

24. Svake žrtve gospod *Ja* sam
I primalac. No prirodu
Ne poznaju prâvu moju,
Te padaju na svet snova.
25. Bogomoljac grê bozima,
Sluga mrtvih grê senima,
Žrec duhova — duhovima:
Meni veran — Meni hodi.
26. Ko Mi s odanošću pruži
List, cvet, plod il' malo vode,
Ja uživam u toj žrtvi,
Jer je ljubav srca dade.
27. Što god delaš, što god jedeš,
Il' žrtvuješ i daruješ,
Isposništvo svako svoje —
Kao žrtvu Meni čini.
28. Tim ćeš lance dela stresti
I plodova, zlih il' dobrih;
Predan yogi odricanja,
Slobodu i Mene steče.
29. Ja sam isti spram svih bića:
Nit' kog mrzim, niti volim.
Ali *Meni* verni leže
U meni, i *Ja* u njima.
30. I najveći grešnik ako
Mene štuje, predan Meni,
Pravednikom takvog zovi,
Jer odluci prâvoj dođe.
31. Pravednikom taj će brzo
Postati, mir večni steći.
Jer, upamti, ko god Mene
Srcem štuje, ne propada.
32. Ko pritekne Meni, Kralju,
Neka je i niska roda,
Žena, vajšja ili šudra,
Najvišoj će meti stići.

33. A tim pre brâhmani vrli,
Odani mudraci carski!
Na prolazni svet taj plača
Kad već stiže, Meni teci!
34. U Me upri mis'o, štuj Me,
Meni žrtvuj, veran Meni;
I stremeći k Meni vazda,
Meni ćeš i stići, Kralju.

GLAVA X

Bog je suština svake stvari

Gospod reče:

1. I još jednom, Snažnoruki,
Reč najvišu počuj moju.
Dajem ti je dobru željan,
Jer vidim da rad si znati.
2. Ni bogovi, ni mudraci
Ne znaju poreklo moje.
Jer sam vrelo Ja jedino
I bogova, i mudraca.
3. Ko zna da sam bez početka,
Nerođen, gospodar sveta:
Slobodan je među smrtnim
Od zablude, od zla svakog.
4. Prosvećenost, mudrost, nezabludivost,
Iscrpljivost, obuzdanost, istina,
Spokoj, radost-patnja, biće-nebiće,
Neustrašivost, il' strava mesto nje;
5. Nenasilje, ravnodušnost, dobar glas,
Darežljivost, dovoljnost, il' rđav glas,
Isposništvo — razna stanja bićā su,
A izvor je svima njima u Meni.
6. Ja mudraca drevnih sedam
I Manava čet'ri' rodih
Meni slične iz mog uma:
Od njih nastā čovečanstvo.
7. Ko zna domet moje moći,
Ko istinski zna moj metod,
Taj u yogi stoji čvrsto,
Dvoumice tome nije.
8. Ja sam izvor svake stvari,
Sve od Mene proističe.
To znajući, prosvećeni
Mene štiju puna srca.
9. Mišlju sa Mnom, svim životom,
Prosvećujuć', jedni druge,
I o Meni zboreć' stalno:
Oni sreću, radost nađu.
10. Njima, što me srcem štiju,
Predavši se yogi trajno,
Ja im yogu *uma* dajem,
Kojom Meni stići mogu.
11. Sa milosti prema njima,
U svom pravom stojeć' bivstvu,
Ja razgonim mrak neznanja
U njih — lučom znanja žarkom.

Arđuna reče:

12. Višnji Brahma*, dom najviši,
Očistilac krajnji Ti si;
Nerođeni bog bogova,
I Ličnost božanska večna.
13. Svi Te sveci takvim znaju,
I Nārada, prorok božji,
Asita, Devala, Vyāsa;
Ti sâm mi se takvim otkri.

* Odnosno apsolut, *brahman*. — *Prim. R. I.*

14. Za istinu držim sve to
Što mi reče, o Gospode!
Jer nit' bozi, nit' demoni
Znaju *ispoljenje* tvoje.
15. Ti sam sebe znaš kroz sebe,
O, Ličnosti višnja, Bože
Sviju ljudi i bogova,
Vrelo bića, Tvorče sveta!
16. O, reci mi, sva božanska
Ispoljenja duha tvoga,
Kojima svetove ove
Prožimaš, u njima traješ!
17. Kako da Te znam, Svemoćni,
Za Te mišlju vezan stalno?
U kojim sve vidovima
Da zamišljam Tebe, Bože?
18. Potanko mi snova reci
Domet, metod moći tvoje.
Jer nektara reči tvojih
Ne mogu se nasititi.

Gospod reče:

19. Slušaj, rećiću ti višnja
Ispoljenja duha moga
Ali glavna samo. Jer mom
Prostiranju kraja nema.
20. Ja sam duh što u srcima
Sviju živih bića biva;
Početak sam i sredina,
I kraj bića sviju Ja sam.
21. Ja sam *Višņu* sred *Ādityā*,
Sred svetilā — sunce jarko,
Marici međ' Marutima,
I mesec sam međ' zvezdama.

22. Ja sam *Indra* međ' bozima,
Sāma-veda — međ' *Vedama*;
Međ' čulima razum Ja sam,
I mis'o u živih bića.
23. Međ' *Rudrama* Ja sam *Śiva*,
Kubera sred *Yakṣā-Rakṣā*;
Međ' *Vasima* *Oganj* Ja sam,
I *Meru* međ' planinama.
24. Međ' žrecima Ja sam prvi,
Bṛhaspati po imenu;
Međ' vođama vojske — *Skanda*,
I *Okean* međ' vođama.
25. Međ' svecima Ja sam *Bhṛgu*,
Međ' rečima glas *Om* Ja sam,
Međ' žrtvama svima — *Ḍapa*,²
Sred gromadā — *Himālaji*.
26. Međ' drvećem — smokva sveta,
Nārada međ' prorocima,
Citraratha — *heruvimā*,
Kapila sam sred genijā.
27. *Indrin* slon sam sred slonova,
Indrin belac međ' konjima,
Iz nektara što se rodi,
I vladalac međ' ljudima.
28. Ja sam *Eros* životvorni,
Krava željā međ' kravama,
Međ' oružjem — strela groma,
I car zmijski međ' zmijama.
29. *Ananta* sam usred *Nāgā*,
Varuṇa — svem življu vodā;
Aryaman sam međ' precima.
I *Yama* svih koji krote.³
30. *Prahlāda* sam međ' dusima,
Vreme — onih koji broje;⁴
Lav, car zveri, međ' zverima,
Međ' pticama — *Viṣṇin* or'o.

31. Sred ratnikā ja sam Rāma,
Vetar — među svim što čisti;⁵
Međ' rekama svima Gang sam,
I ajkula međ' ribama.
32. U stvaranju — početak sam,
Kraj, sredina; međ' znanjima —
Znanje o osnovu duha,
I govor sam govornikā.
33. U azbuci slovo A sam,
Dvandva — međ' složenicama.
Besmrtno sam Vreme, Tvorac
Što na čet'ri strane gleda.
34. Smrt sam što sve grabi, Vrelo
Novih bića. Sred boginjā:
Slava, Uspeh, Reč, Sećanje,
Mudrost, Strpljenje, Istrajnost.
35. Međ' ritmima — Gāyatrī sam,
Međ' himnama — Br̥hat-sāma.
Mārgaśīrṣa mesec⁷ Ja sam,
I Proleće u godini.
36. Ja sam kocka svih kockara,
Veličina sveg velikog;
Hrabrost Ja sam sviju hrabrih,
Odvažnost sam i pobeda.
37. Ja sam Kṛṣṇa sred Vr̥ṣṇīnā,
Arđuna sam sred Pāṇḍavā;
Vyāsa sam sred pustinjakā,
Bard Uśana — sred pesnikā.
38. Prut sam onih koji krote,
Vičnost sam političarā;
Međ' tajnama ćutanje sam,
I mudrost sam svih mudraca.
39. Što god seme bića bilo,
To sam Ja. Jer nema bića,
Pokretna il' nepokretna,
Što bez Mene biti može.

40. Ispoljenjima božanskim
Mojim kraja nema, Kralju.
Što ti rekoḥ, primer samo
Jeste dokle moć Mi seže.
41. Čega god je na tom svetu
Moćnog, slavnog i velikog,
Znaj da vrelo vazda ima
U deliću moje moći.
42. Ali čemu, o Arđuno,
Da znaš sve to! Rečju jednom:
Sav svet ovaj održavam
Tek delićem jednim sebe.

GLAVA XI

Kr̥ṣṇina transformacija

Arđuna reče:

1. Sa milosti prema meni,
Ti mi tajnu krajnju reče,
O osnovu duha. Od nje
Zablude u meni nesta.
2. Čuh potanko o izvoru
I utoci bićā, Kr̥ṣṇo;
Veličinu neprolaznu
Saznah tvoju, Krupnòoki!
3. Kakvim sebe sad òpisa,
Takav jesi, Višnji Bože.
Al tvoj oblik kao Boga
Video bih, Lice Višnje!
4. Ako misliš, o Gospode,
Da sam kadar to videti,
Ti mi otkrij, o Svemoćni,
Neprolazni duh svoj sada!

Gospod reče:

5. Vidove sad gledaj moje,
Na stotine i hiljade:

Božanstvene, raznovrsne,
Raznobojne, raznolike!

6. Gledaj Rudre, dva Aśvina,
I Āditye, i Marute,
I Vasave: tol'ko čudā
Nikad niko vid'o nije!
7. U mom telu gledaj danas
Vasionu skupa celu:
Sve pokretno, nepokretno,
I što god ti srce želi!
8. No ti nisi kadar da Me
Svojim ljudskim okom vidiš:
Čudesno ti oko dajem,
Gledaj moju moć božansku!

Sañđaya reče:

9. Tako zboreć', Dhṛtarāštro,
Višņu, gospod moći tajne,
Otkri tada pred Arđunom
Lik božanski svoj najviši:
10. S bezbroj ustā i očiju,
S vidova čudesnih silom,
S ukrasā božanskih tuštom,
I oružja za boj spremna.
11. Sa vencima, ruhom sjajnim,
Pun mirisā i balsamā —
Sav od čuda satkan, divan,
Beskrajan, i svud okrenut.
12. Sunaca da tisuc' hoće
U mah jedan zasijati,
To bi jedva nalik bilo
Na sjaj ovog Uzvišenog!
13. Tu Arđuna vide sada
Kozmos celi mnogostruki

*U jednome združen telu,
Telu Boga nad bozima.*

14. I čudo ga celog uze,
Od strā mu se kosa diže,
On pred Bogom glavu povi,
Ruke sklopi, pa Mu reče:

Arđuna reče:

15. U tvom telu sva božanstva vidim sad,
I sve vrste živih bića — četama;
Brahmu na svom prestolu od lotosa,*
I sve svece, i sve zmiје nebeske.
16. Vidim Tebe, obličja Ti beskrajna,
Svuda ruke, usta, oči, trbusi.
Al' početak, kraj, sredinu u Tebe
Ja ne vidim, sveta Liče sveopšti!
17. Tebe gledam s krunom, žezlom, diskom, gde
Na sve strane liješ mlaze svetlosti;
Bljesak silni sunca, vatre odasvud,
Neizmerni, oči mi zaslepljuje.
18. Ti si, držim, znanja predmet najviši,
Vasione utočište poslednje,
Večni čuvar neprolaznog zakona,
Neuništivi si, Ličnost iskonska.
19. Kraja nemaš, početka ni sredine,
Bezgranične snage, ruku bezbrojnih;
Sunce, mesec kao oči služe Ti,
A žar usta tvojih prži kozmos sav.
20. Prostor što od zemlje seže do neba,
Sve nebeske kraje sobom prožimaš.
Pred čudesnim, strašnim tvojim oblikom
Sva tri sveta od strā drhte, Svemoćni!

* U ovom slučaju riječ je o bogu Brahmi. — *Prim. R. I.*

21. Gle, bogova čete u Te ulaze!
Prestravljeni, neki čast Ti odaju,
Proroci i sveci kliču: Slava Ti!
I himne Ti silne poju počasne.
22. Rudre, Sādhye, Āditye i Vasavi,
Višve, seni, Maruti, Aśvina dva,
Siddhe, Yakše, Asure i Gandharvi —
Svi upiru oči u Te, zgranuti.
23. Ugledavši obličje Ti ogromno,
S bezbroj ruku, nogu, ustā, očiju,
I trbuhā, s bezbroj zubi strahotnih,
Svi svetovi, i ja s njima, drhćemo.
24. Kad vidim gde k nebu sežeš, goreći
U hiljadu bojā, žarkih očiju,
Razjapljenih ustā, strepim u srcu,
Postojanost i mir gubim, o Višņu!

Kṛṣṇa kao razarač

25. Kad Ti vidim usta, zube užasne,
K'o Vremena oganj što svet guta sav,
Ja smis'o za pravac gubim, duha mir:
Smiluj mi se, Utočište svetova!
26. U usta Ti strmoglavce srljaju
Svi sinovi Dhṛtarāṣṭre, gomile
Kraljevā, i Bhīšma, Droṇa, Karṇa, i
S njima čete naših prvih boraca.
27. Svi u usta tisuću Ti srljaju,
Među žrvnje zubī tih stravonosnih:
Eno nekih od njih među zuba dva
Kako vise, glavā u prah smrskanih!
28. Kao god što rekā struje *bezbrojne*
Moru *jednom* hrle nezadrživo,
Tako ovi prvi među ljudima
U usta Ti zažarena srljaju.

29. K'o što leptir sumanuto jagmi se
Za plamenom, da u njemu nađe smrt,
Tako ljudi strmoglavce hitaju
Svome kraju, u ustima užasnim.
30. Ti plamenim jezicima zahvataš
Sve te mase ljudi, pa ih proždireš.
Svetlost tvoja, Višņu, svuda prodire,
Usijani zraci sav svet spržiše.
31. Reci ko si pod tim likom strahotnim!
Smiluj mi se, Tebi slava, Svemoćni!
Rad sam znati *ko si*, Biće iskonsko,
Jer ne shvatam ovu tvoju delatnost.

Gospod reče:

32. Ja sam Vreme koje ništi svetove,
Ispoljih se da progutam ljudski rod.
Bez tvog mača nestaće tih ratnika
Što tu stoje u dve vojske svrstani!
33. Zato ustaj, teci slavu! Dušmane
Pokori, u carstvu silnu uživaj!
Ja sam taj što sve njih pobi odavno,
A ti povod samo budi, Arđuno.
34. Seci Droņu, Bhišmu, Karņu, Arđuno,
Ďayadrathu, druge silne ratnike!
Moja ruka ubi ih: ne oklevaj,
Bori se, i protivnike svladaćeš!

Arđuna slavi novog boga

Sañđaya reče:

35. Kad Arđuna ču te reči Kṛšpine,
On, drhteći od strā, šakā sklopljenih,
Povi glavu, da Mu počast odadne,
Pa drhtavim glasom Kṛšņi prozbori:

Arđuna reče:

36. S pravom, Kṛšņo, vasseljena nalazi
Uživanje, sreću — Tebe slaveći.
Zli se dusi na sve strane razbežu,
A blaženih čete čast Ti odaju.
37. I kako da ne slave Te, Svemoćni!
Od Brahme si veći, Prvi Uzročer;
Neuništiv, Bog bogova, beskrajan,
Dom svetova; nebit, bit, i što nad tim je.
38. Međ' bozima prvi, Ličnost iskonska,
Utočište krajnje vasioni si;
Znalac, predmet znanja, meta najviša,
Svet prožimaš sobom, Hiljadoliki!
39. Ti si Vetar, Oganj, Smrt i Vode bog;
Mesec Ti si, Prađapati praotac.
Tebi slava, bezbroj puta ponavljam:
Večna slava samo tvome imenu!
40. Slava Tebi na sve strane četiri!
Sve što jeste na sve strane, to si Ti.
Neizmerne moći, snage beskrajne,
Sve svom savršenstvu vodiš: *Ti si sve!*
41. Gledajući samo druga u Tebi,
Drsko zvah Te: Kṛšņo, druže, Yādavo!
Iz nemara, il' možda milošte,
Jer svestan ne bejah tvoje svemoći.
42. Od zabave, ne štovah Te dovoljno,
Za obedom, il' u igri, il' pred san,
Pred drugima bilo, ili nasamo:
Neizmerni, za sve to oprosti mi!
43. Ti si otac bićā svih postojećih,
Učitelj si njihov, pošte dostojni.
U tri sveta nema Tebi ravnoga,
A nekmoli višeg, Silo bezmerna!
44. Zato glavu svijam, padam ničice:
Milostivi, milost tvoju daruj mi,
Blag mi budi kao otac sinu svom,
K'o drug drugu, kao dragan dragani!

45. Kada videh što nè vide niko pre,
I radost mi, i strah srce uzima:
Pokaži mi lik svoj stari, Gospode!
Smiluj mi se, Utočište svetova!
46. Želim da Te vidim kao obično:
S krunom, žezlom, i diskom u rukama.
Uzmi na se lik sa ruke četiri,¹
Tisućruka, sveoblična Ličnosti!

Gospod reče:

47. Sa milosti prema tebi, Arđuno,
Lik moj višnji moći svojom otkrih ti,
Zračni, opšti, bezgranični, iskonski,
Koji niko drugi dosad nè vide.
48. Ni učenjem Vedā, niti žrtvama,
Isposništvom, milosrđem, obredom —
Niko na tom svetu Mene nè vide
U tom liku, osim tebe, Arđuno.
49. Strah odbaci, mir povrati duševni,
Stravonosni lik moj ovaj videvši!
Slobodan od straha, srca radosna,
Gledaj opet lik moj drugi, obični!

Saṇḍaya reče:

50. To rekavši Uzvišeni Arđuni,
Pokaza se u svom vidu običnom;
Prijateljski lik uzevši ponovo,
Prestrašenom kralju On duh pòvrati.

Arđuna reče:

51. Gledajući opet, Kṛšṇo,
Lik tvoj ljudski, prijateljski,
Nad čulima vlast povratih
I ponovo sebi dođoh.

Gospod reče:

52. Lik moj ovaj što sad vīde,
Teško da ko videt' može;
Čak i bozi večno žude
U tom liku da Me vide.
53. Vedama, ni isposništvom,
Darovima, ni žrtvama —
Nije Mene sagledati
U tom liku što ti vīde.
54. Al' potpunom odanošću
Mogu ljudi uistinu
Da Me u tom vidu vide,
Saznaju, u Mene uđu.
55. Ko baš svako biće ljubi
I ko dela neprivržen,
Mene radi, predan Meni,
Mene štujuć' — *Meni* hodi.

GLAVA XII

**Odanost oličenom bogu
(Kršni) viša je od
odanosti neoličenom
bogu (Brahmi)**

Arđuna reče:

1. Koji yogu bolje znaju:
Yogini što *Tebi* služe,
Il' oni što Nemenljivo
Štuju i *Neispoljeno*?¹

Gospod reče:

2. One što, um uprev u Me,
Yogi verni, Mene štuju,
Uzvišene vere puni:
Najboljim u yogi smatram.
3. Al' ko štuje Neshvatljivo,
Večno i Neispoljeno,
Sveprisutno, Nemišljivo,
Isto, Stalno, Nepokretno;
4. Obuzdavši čula svoja,
Ravnodušan prema svemu,
Dobro želeć' svakom biću:
I taj isto Meni stiže.

5. No mučniji put je onih
Neispoljenom što streme,
Jer telesnim bićima je
Tome cilju teško stići.
6. Onaj ko sva dela Meni
Prepusti, pa, predan Meni,
Yogom čvrstom mis'o svoju
Meni šalje, Mene štuje;
7. Čiji um u meni leži;
Tom' ću smesta Ja priteći,
Da ga spasem okeana
Umiranja i rađanja.

**Razni putevi
ka Bogu**

8. U Me samo um svoj upri,
Svest nek' tvoja u Me uđe,
I u Meni boravićeš
Posle toga, sumnje nije.
9. Ali ako kadar nisi
Da misao vežeš za Me,
Čini napor da Me stekneš
Vežbom yoge, o Arđuno.
10. Ako ni to kadar nisi,
A ti *delom* služi Meni;
Jer ko dela Mene radi,
Savršenstvo ipak stiće.
11. A nisi li ni tom vičan,
Ti pribegni *mojoj Yogi*:
Odreći se *ploda* dela,
Vlast nad samim sobom stekav.
12. Od vežbe je znanje bolje,
A od znanja — razmišljanje;²
Odricanje³ iznad tog je:
Ono miru pravo vodi.

Ko je Bogu drag

13. Ko nikog ne mrzi, ko je
Strpljiv, blag i samilostan,
Slobodan od samoljublja,
Sram zla-dobra ravnodušan;
14. Ko je svagda zadovoljan,
Obuzdan, nepokolebljiv,
Umom, svešću za Me vezan,
Meni odan: drag je Meni.
15. Onaj pred kim svet ne preza,
Ko od sveta straha nema,
Kom' su strani: radost, srdžba,
Strah, pometnja: drag je Meni.
16. Ko je čist i vičan delu,
A ne lakom na dobitak;
Neprivržen, nepometen,
Meni odan: drag je Meni.
17. Zla i dobra ko s' odrekne,
Ko nit' žudi, niti žali,
Nit' uživa, nit' prezire:
Takav vernik drag je Meni.
18. Koji istim okom gleda
Na dušmana, prijatelja,
Na glas dobar k'o na rđav,
Na pokudu k'o na hvalu;
19. Na stud-žegu, radost-patnju;
Čutljiv, svačim zadovoljan,
Bez doma, al' stalna uma:
Takav vernik drag je Meni.
20. No oni što, puni vere,
Reč besmrtnu moju slede,
Meni stremeć' — ti vernici
Najvećma su dragi Meni.

GLAVA XIII

Telo i Duh

Arđuna reče:

0. Šta su Polje, Znalac polja?
Šta Priroda, a šta Ličnost?
Šta su Znanje, Predmet znanja?
To sam, Kršño, željan znati.¹

Gospod reče:

1. Ovo telo, o Arđuno,
Nazivaju Poljem; Onog
Ko zna telo — Znalcem polja
Upućeni u to zovu.
2. Znaj da Znalac polja Ja sam
Na poljima svima, Kralju!
A znanje o Polju, Znalcu
Za istinsko Znanje smatram.
3. Čuj ukratko šta je Polje
I kakvo je; i vidove
Počuj Polja i otkud su;
Ko je Znalac, šta sve može.
4. O tom zborahu mudraci
U himnama raznovrsnim,²

Izrekama razložnim i
Jasnim — o tom šta je Brahma.^{3*}

5. Pet stihija,⁴ i samosvest;
Svest, i s njom Neispoljeno;
Deset čula,⁵ i um uz njih,
Najzad, pet predmeta čulā;⁶
6. Želja-mržnja, radost-patnja,
Pojimanje,⁷ razum, volja:
Tako Polje opisuju,
Sa njegovim vidovima.

Znanje i Predmet znanja

7. Nenasilje, i poniznost, iskrenost,
Postojanost, čestitost, i strpljivost,
Obuzdanost, učitelju odanost,
I čistota (telesna i duhovna);
8. Prezir za predmete čulā,
Sloboda od samoljublja,
Svest o tom da *zlo su*: patnja,
Smrt, rođenje, bolest, starost.
9. Bestraстnost, i nevezanost
Za dom, ženu, decu, slično.
Postojana ravnodušnost
Sprema željenog-neželjenog;
10. I predanost samo Meni
Yogom, rešenošću uma;
Povlačenje u samoću
I klonjenje od gomile.
11. Postojanost u znanju o osnovu
Duha; svest o *svrsi* znanja istine:
Sve to jeste što se *Znanjem* naziva,
A sve tome suprotno — neznanje je.

* *Brahman*. — *Prim. R. I.*

12. A sad počuj Predmet znanja
(Znaš li to, besmrtnost stēče):
*Brahma višnji**, bez početka,
Niti biće, nit' nebiće.
13. Ruke, noge, usta, glave,
Oči, uši — svuda ima:
Prebivajuć u kozmosu,
On sve sobom obuhvata.
14. Nema čulā, al' izgleda
K'o da svojstva čulā ima.
Neprivržen, sav svet drži;
Izvan *nīti*, al' ih prima.
15. Van bičā je, i u njima;
Nepokretan, i pokretan;
Odveć malen da ga shvatiš,
Daleko je, i tu blizu.
16. Nedeljiv je u bićima,
Al' izgleda da se deli.
On sva bića održava,
Uništava, snova stvara.
17. Jeste luča nad lučama
Što se više tmine diže;
Predmet, cilj, i samo Znanje,
U srcima leži svijju.
18. Opisah ti, u dve reči,
Polje, Znanje, Predmet znanja.
Moj zavetnik, kad to shvati,
Dostojan *mog* stanja biva.

Materijalna priroda i Duh

19. Priroda je čovekova,
K'o i »ličnost«,⁸ bez početka;
Vidovi su,⁹ i sve nīti,
Znaj, prirode ljudske plodi.

* *Param brahma*: višnje *brahman*. — (Bilj. R. I.)

20. Priroda je ljudska vrelo
Dela, sredstva, delatnika;
A »ličnost« je izvor moći
Da stičemo radost-patnju.
21. U prirodi stojeć' ljudskoj,
»Ličnost« njene niti stiže;
Privržena njima, rađa s'
U utrobi zloj il' dobroj.
22. *Duh* u našem telu zovu:
Nadzornik i odobravač,
Održatelj, Uživalac,
Gospod moćni, Ličnost višnja.
23. Ko prirodu, njene niti,
»Ličnost« samu — takvim sazna:
Ma u kome stanju bio,¹⁰
Neće više rođen biti.
24. Jedni Duh u sebi vide
Razmišljanjem,¹¹ duhom svojim;
Drugi — Yogom *znanja*; treći
Yogom *dela* njega stiču.
25. Neki, koji to ne znaju,
Čuv od drugih, sleduju mu.
I predani tom što čuše,
Smrt će ipak prebroditi.
26. Svaki stvor što na svet dođe,
Pokretan il' nepokretan,
Znaj; Arđuno, da je nast'o
Spojem Znalca polja s Poljem.
27. Ko vidi da Gospod Višnji^{12*}
U svih bića *isti* biva,
Trajuć' i kad njih nestane:
Taj doista vidi, Kralju.
28. Jer ko vidi da Bog *isti*¹³
U svih bića obitava,

* *Brahman*. — *Prim. R. I.*

Samog sebe nè povredi,
Zato višnjoj meti stiže.

29. Ko u svakom delu vidi
Da priroda samo dela
I da duh delatnik nije,
Uistinu takav vidi.
30. Kad sva stanja bivstva vidi
Da u *Jednom* samo leže,
I iz Jednog da izvira,
Tada s *Brahmom** jedno biva.
31. Iznad niti Duh je Višnji,
Nepropadljiv, bez početka:
Ma da On u telu biva,
Niti dela, nit' se kalja.
32. K'o što etar sveprisutni
Ne prlja se,¹⁴ jer je tanan,
Tako i Duh ne kalja se
Dok u svačjem telu biva.
33. I k'o god što jedno sunce
Obasjava sav svet ovaj,
Tako i Gospodar polja
Osvetljuje Polje celo.
34. Ko mudrosti okom ume
Da Znalca od Polja deli,
Ko zna za oslobođenje
Od prirode: Višnjem stiže.

* Tad s *brahmanom* jedno biva. — *Prim. R. I.*

GLAVA XIV

Kṛṣṇa i Brahma

Gospod reče:

1. Mudrost ću ti sad najvišu
(Međ' znanjima znanje prvo)
Reći: mudrac; svet napustiv,
Njome savršenstvu stiže.
2. Njoj pribegav i postavši
Meni sličan, slobodan je:
Od rođenja — na početku,
Od propasti — krajem Veka.
3. Višnji Brahma* jeste *Meni*
Materica: u nju seme
Bacam svoje. Sviju bića
To je vrelo, o Arđuno.
4. Koji god da oblik začnu
Materice širom sveta,
Višnji Brahma* utroba je,
Ja — otac što seme daje.

Tri nīti

5. Vrlina i Strast i Tama,
Prirode tri nīti, dušu

* *Brahman.* — *Prim. R. I.*

Besmrtnu k'o sužnja drže
U svačijem telu, Kralju.

6. *Vrlina*, međ' njima, čista,
Prosvećuje, zdravlje daje.
Al' vezuje dušu ipak —
Privrgom za sreću, znanje.
7. *Strast* je neka vrsta želje,
Porod žudnje i privrge;
Okiva u telu dušu —
Vezanošću za delanje.
8. A *Tama* je kći neznanja;
U zabludu dušu vodi,
Okiva je nemarnošću,
Lenjošću i učmalošću.
9. Strast vezuje za delanje,
A vrlina za blaženstvo;
Ali Tama, skrivši znanje,
Duh vezuje za nemarnost.
10. Il' Vrlina nadmašuje
Dve ostale niti, ili
Strast nad njima prednost ima,
Il' Tama nad drugim dvema.
11. Kad potekne svetlost znanja
Kroz sve dveri našeg tela,
Tada nemaj sumnje, Kralju,
Da Vrlina preovlada.
12. Kad se javi poduzetnost,
Gramzivost, duh poslovanja,
Pohlepa i nespokojstvo:
Tad prevagu Strast òdnese.
13. Mračnjaštvo i neaktivnost,
Nebrižljivost i zabluda
Javljaju se, o Arđuno,
Zacari l' se Tama samo.

14. Kad u času rastočenja
Tela njim' Vrlina vlada,
Duša ide svetovima
Čistih koji Višnje znaju.
15. Kad Strast vlada, rodiće se
Sred onih što rob su dela;
A kad Tama — tad se rađa
U utrobi zabludeloj.
16. Plod pravilna dela jeste
Čist, u skladu sa Vrlinom.
A plod Strasti jeste patnja,
Plod je Tame neznalaštvo.
17. Od Vrline znanje biva,
Gramzivost je porod Strasti,
Dok zabludu Tama rađa,
Nebrižljivost i neznanje.
18. Vrli ljudi uvis gredu,
Strasti sužnji sredu drže,
A mračnjaci, u najnižoj
Niti stojeć', na dno tonu.

Čovek iznad tri niti

19. Sàgleda li vidovita'¹
Da delaju niti samo,
Zna li šta nad njima stoji,
Mome stanju bivstva stiže.
20. Vine li se duša iznad
Te tri niti tela, spas će
Od rođenja, patnje, smrti,
Starosti, i večnost steći.

Arđuna reče:

21. Šta su obeležja onog
Što tri niti prevaziđe?
Kakvoga je on držanja,
Kako se tri niti svlâda?

Gospod reče:

22. Onaj koji nit' prezire
Prosvećenost, il' delatnost,
Il' zabludu — kad se jave,
Nit' ih želi, kad nestanu;
23. Ko ostaje ravnodušan,
Nepomećen, pred tri niti,
Čvrst, spokojan, svestan toga
Da delaju niti samo;
24. Kom' su isto: radost-patnja, slava-rûg;
Gruda zemlje, grumen zlata, ili kâm;
Čast, nemilost, prijatelj il' dušmanin;
Ko u dobru isti biva k'o u zlu;
25. Čiji um se ne koleba,
Ko samo *u sebi* stoji,
Odreka se poduhvatâ:
Taj tri niti prevaziđe.
26. I ko Meni služi čvrsto,
Disciplinom odanosti,
Savladavši te tri niti:
Spreman je da Brahmom* bude.
27. *Jer osnova Brahme* Ja sam,*
Besmrtnoga, nemenljivog;
I zakona večitoga,
I blaženstva potpunoga.

* Riječ je o *brahmanu*. — *Prim. R. I.*

GLAVA XV

Kozmička smokva reinkarnacije

Gospod reče:

1. Večnoj svetoj smokvi jesu
Koren gore, grane dole;¹
Lišće su joj Vede, kažu:
Ko nju zna, taj zna sve Vede.
2. Grane širi uvis k'o i naniže,
Nitima se one hrane, mladice
Predmeti su čulā; njeni koreni
U svet ovaj sežu: *to su dela sva.*
3. Svet ne shvata njeno pravo obličje,
Ni početak, ni kraj, niti osnovu.
Korene ćeš čvrste ovog drveta
Bradvom jakom *odricanja* saseći.

Najviše stanište

4. Tad potraži mesto ono s kojeg se,
Ko mu stigne, na svet ovaj ne vraća,
Zboreć': Licu iskonskome pritičem,
Od kog prvog tok kozmički pòteče.

5. Slobodni od oholosti, zablude,
Zle privrge, želje, patnje-radosti,
Nezbunjivi, Duhu samo predani:
Takvi mestu tome večnom stigoše.
6. Njega sunca zrak ne zari,
Mesečina, ni sjaj vatre;
Stanište je moje višnje:
Ko mu stigne, ne vraća se.

Duša je delić Boga

7. Kad večiti delić Mene,
Duša živa, na svet dođe,
Vuče k sebi plod prirode:
Čula pet i razum šesti.
8. Bilo telo da uzima,
Ili telo da napušta,
Njih sa sobom nosi vazda,
Baš k'o vetar miris s cveta.
9. *Ona* — ta je što uživa
Sve predmete čulā redom:
Okom, uhom i jezikom.
Nosom, rukom i razumom.
10. Dok boravi, kad polazi,
Il' kad niti tela prima,
Zabludeli ne vide je,
Al' je oko mudrih spàzi.
11. Yogini što napor čine
Vide je u srcu svome;
Glupi i nesavršeni,
Kraj sve volje, ne vide je.

Bog kao život sveta

12. Svetlost što u sunca jeste,
Kojom sav svet obasjava,

Sjaj meseca i žar vatre —
Znaj da *moja* svetlost jesu.

13. Prodrevši u zemlju, snagom
Ja sva bića održavam;
I postavši *soma* sočna,²
Svim biljkama hranu dajem.
14. Kao vatra-varilica,
U svih živih bića bivam;
Tu, pomešan sa disanjem,
Sve četiri hrane varim.³
15. U srcima bića sviju počivam,
Ja sećanje, znanje, dokaz⁴ darujem;
Sviju Vedā predmet znanja jedini,
Ja sam znalac Vedā, tvorac Vedānte.⁵

20. Učenje ti ovo, Čisti,
K'o najvišu otkrih tajnu;
Ko je shvati, mudrost stēče
I sva svoja dela svfši.

Tri ličnosti

16. Dva su Lica na tom svetu: *
Prolazno i Neprolozno;
Sva su bića to Prolazno,
Neprolozno — jeste *Stalni*.^{6**}
17. Al' još više Lice ima,
Najvišim ga Duhom zovu;
Gospod večni, on tri sveta
Prožima i održava.
18. Ja sam iznad Prolaznoga,
Više Neproloznog Ja sam;
Svi Me ljudi i sve Vede
Kao *Lice Višnje* slave.
19. Onaj ko Me, van zablude,
Sazna kao Lice Višnje,
Taj sve znanje stēče, i taj
Mene celim bićem štuje.

* *Dvāv imau puruṣau loke.*

** *Brahman. — Prim. R. I.*

GLAVA XVI

Božanski i demonski udes

Gospod reče:

1. Obuzdanost, darežljivost, čestitost,
Isposništvo, žrtve, Spisā učenje,¹
Postojanost u yogi saznavanja,
I čistota srca, neustrašivost;
2. Nenasilje, staloženost, istina,
Odricanje, nezlobivost, samilost,
Negramzivost, pristupačnost, poniznost,
I vedrina duha, nekolebljivost:
3. Moć, odlučnost, čistota, trpeljivost,
Sloboda od obesti i gordosti:
To su svojstva onoga što rodi se
Da božanski udes stekne, Arđuno.
4. Licemernost, gnev, oholost,
Obest, osornost, neznanje —
Svojstva jesu onog što se
Za demonski udes rodi.
5. Božanska — oslobođenju,
Kob demonska ropstvu vodi.
Al' ne boj se, ti si rođen
Za božanski udes, Kralju!
6. Dve su vrste živih bića:
Bogòlika i demonska.
O prvima dosta rekoh;
Šta su druga, počuj sada.
7. Ta ne znaju *šta delati*,
A šta valja *ne delati*.
Čestitosti, ni čistote,
Ni istine — u njih nije.
8. Po njima, bez boga svet je,
Bez istine i oslonca;
Nije post'o uzročnošću,
Već *požudom* — ništa više!
9. Držeći se tog nazora,
Izgubljene duše ove,
Ti zlotvori plitka uma
Rađaju se na smak sveta.
10. Licemeri, tašti, drski,
Nezasite žudi sužnji,
Zabludom laž prigrliše,
Te prljava dela čine.
11. Obuzeti mnoštvom brigā,
Kojih samo smrt ih spāse,
U užitku svrhu vide,
Držec' da u tome sve je.
12. Ove sužnje želje-srdžbe
Tisuć' pūṭā žudi steže,
Te prljava zgrću blaga,
Da ispune želje svoje.
13. »To sam danas zaradio,
Tu ću želju ostvariti;
Ovo blago sad je moje,
A *ono* će sutra biti.«
14. »Tom takmacu dođoh haka,
I druge ću ja pobiti;
Ja sam gazda, ja uživam,
Moćan, srećan i uspešan.«

15. »Bogat sam, visoka roda:
Niko meni ravan nije!
Žrtve, milost delim, živim .
Tako zbore zabludeli.
16. Zavedeni silnom maštom,
U zablude mrežu pali,
Uživanja svojih sužnji —
U prljavi pak'o tonu.
17. Samoljupci, drski, tašti,
I obesni sa svog blaga,
Žrtve vrše *po imenu*,
Van propisā, sveta radi.
18. Sebičnosti služeć', sili,
Nadmenosti, žudi, gnjevu:
Preziru Me, zlosti puni,
U svom telu i u drugih.
19. Zle, svirepe, mržnje pune,
Te najgore međ' ljudima,
Stalno snova bacam samo
U demonske materice.
20. Sa svakim rođenjem novim
U zabludi, s demonima,
Ne stižu do Mene nikad,
Već najnižoj meti gredu.

Trokrile dveri pakla

21. Trokrile su dveri pakla,
Što u propast dušu vode:
Žudnja, Srdžba i Gramzivost
Zato tog se trojstva kloni!
22. Ko se trojih dveri spase,
Što u tminu adsku vode,
Duši svojoj dobro čini,
Te najvišoj meti stiže.

Drži se Pisma²

23. Ko odbaci zakon Pisma,
Pa živi po ćudi željā,
Niti savršenstvu stiže,
Ni sreći, ni meti višnjoj.
24. Za merilo Pismo uzmi —
Šta da činiš il' ne činiš;
I znajući zakon Pisma,
Dela vrši na tom svetu.

GLAVA XVII

Još o tri niti

Arđuna reče:

1. Vere pun, ko žrtve vrši
Ne mareć' za slovo Pisma:
Šta osnovu takvom čini —
Strast, Vrlina, ili Tama?

Tri vrste vere

Gospod reče:

2. Trojaka je vera ljudi,
Jer prirode njine plod je:
Vrla, strasna, ili mračna.
Počuj sada što o tome.
3. Vera bića svih u skladu
Sa suštinom njinom stoji;
Od vere je čovek stvoren:
Kakva vera, takav čovek!
4. Vrli služe bogovima,
Strasni — polubogovima,
A ostali, ljudi tame, —
Duhovima i senima.

5. Pritvorice, samoljupci,
Žudnje, strasti i nasilja
Sužnji, *van propisa* Pisma
Ubijaju telo svoje.¹
6. Nerazumni, glađu more
Skup stihija u svom telu,
I zajedno s njima — Mene:
Demoski su smeri njini.

Tri vrste hrane

7. Hrana, svakom srcu draga,
Žrtva, zavet, milostinja —
Takođe su od tri vrste:
Čuj razliku među njima.
8. Hrana koja život, zdravlje,
Snagu, krepkost, radost daje,
Jaka, slatka i ukusna, —
Ljudima je vrlim draga.
9. Gorka, slana, ljuta hrana,
Nadražljiva i kisela,
Što bol, patnju, bolest stvara, —
Ljudima je strasnim draga.
10. Ustajala, bezukusna,
Ukvarena, smradna hrana,
Nečista i odbačena, —
Ljudima je mračnim draga.

Tri vrste žrtve

11. Prinesena *kao dužnost*,
Bez želje za plodom od nje,
Prema Pismu, s odanošću
Uma: jeste žrtva vrlih.
12. Prinesena ploda radi
Što se od nje očekuje,

Ili radi razmetanja:
Takva žrtva jeste strasnih.

13. Žrtva što se kosi s Pismom,
Bez molitvi i bez hrane,²
Bez nagrade svešteniku,
I bez vere: jeste mračnih.

Tri vrste isposništva

14. Zavet tela: štuj bogove,
Sveštenike, učitelje
I mudrace. Nenasilje,
Budi čestit, čist i čedan.
15. Zavet reči: istinite
I ljubazne reči zbori,
Van uvrede, dobra srca;
I recituj Vede stalno.
16. Zavet uma: dobrodušnost
I vedrina duha stalna,
Ćutljivost, čistota srca
I potpuna vlast nad sobom.
17. Kad zaveta ta tri yogin,
Pun najviše vere, drži,
Bez želje za plodom od njih:
Takav zavet jeste vrljih.
18. Zavet vršen radi časti,
Poštovanja il' divljenja,
Sa pritvora: jeste strasnih:
Nepostojan, prolazan je.
19. Zavet koji u zabludi
Stojeći dubokoj vrše,
Sebe mučeć', ništeć' druge:
Takav zavet jeste mračnih.

Tri vrste milostinje

20. Dar učinjen *kao dužnost*,
Bez pomisli na uzdarje,
Vrednom licu, u čas pravi,
Na svom mestu: jeste vrljih.
21. Dar učinjen iz računa,
Sa pomišlju na uzdarje,
Il' udeljen teška srca:
Nosi ime dara strasnih.
22. Dar učinjen nedoličnom,
Van pravoga časa, mesta,
Il' bez pažnje prema licu
I s prezirom: dar je mračnih.

Tri mistične reči

23. *Om, Tat i Sat* — trostruko su
Obeležje *Brahme*;^{*} njima
Ustanovi od davnina
Žrtve, Vede i brāhmane.^{**}
24. I zato tumači *Brahme*,^{***}
Kad žrtvuju, dare dele,
Il' zavete Pisma vrše,
Om će najpre pomenuti.
25. Tražioci spasenja će,
Kad žrtvuju, zavet vrše,
Dare dele van dobitka,
Tat («To») najpre pomenuti.
26. Reč *Sat* znači postojanje,
I *vrlinu* znači, Kralju;

^{*} Tj. *brahmana*, apsoluta. — *Prim. R. I.*

^{**} Riječ je o svećenicima. — *Prim. R. I.*

^{***} Tumači *brahmana*. — *Prim. R. I.*

Al' se ona primenjuje
I na *delo* vredno hvale.

27. Postojanost u žrtvama,
Zavetima, darovima —
Ime *Sat* takođe nosi,
I čin svaki u tu svrhu.
28. Svaka žrtva, dar, čin, zavet
Koji se *bez vere* vrše —
Ne-*Sat* jesu: *ništa* nisu
Na ovom il' onom svetu.

GLAVA XVIII

Prâvo odricanje

Arđuna reče:

1. Istinu bih hteo znati
O tom' šta je *odricanje*,
A šta opet *napuštanje*:
To mi sada reci, Kršno.

Gospod reče:

2. Bežanje od *ploda* dela
Napuštanjem mudri zovu;
Beg od *dela*, ploda želje,
Odricanjem oni zovu.
3. »Bež' od *svakog* dela: zlo je!«
Mudri vele. Drugi opet:
»Ne beži od takva dela
K'o dar, žrtva, zavet što su!«
4. Počuj sada sud moj o tom
Napuštanje šta je. Jer se
Napuštanje, o Arđuno,
K'o trojako objašnjava.
5. Žrtve, dare i zavete
Ne napuštaj, nego vrši.

Jer zaveti, dari, žrtve
Čistioći mudrih jesu.

6. Ali i njih kada vršiš,
Privrženost ti napusti,
Slobodan od *ploda* budi:
To je moja reč poslednja.
7. Odricanje *dužnog* dela
Nije dobro. Napuštanje
Takva dela, iz zablude,
Prirode je *mračne* svojstvo.
8. Ko se dužna dela kloni
Jer bol ono, muku nosi,
Napuštanju *strasnih* teče:
Neće platu za to steći.
9. Al' ko dužno delo čini
Znajući da *tako treba*,
Neprivržen plodu dela,
Napuštanju *vrlih* teče.
10. Mudar, stojeć' u vrlini,
Izvan sumnji — takav asket
Ne kloni se neprijatnog,
Nit' prijatnom teži delu.
11. Čoveku je nemoguće
Da se *svakog* dela kloni:
Ko odbaci *plode* dela,
Tog asketom prâvim zovi.
12. Drag, neželjen i mešovit —
Trojaki plod dela čeka
Privržena, posle smrti:
Al' nijedan baš asketa.

Pet činilaca u Delu

13. A sad počuj, Snažnoruki,
O pet ovih činilaca

Za kraj srećan svakom delu,
Kako Sāṅkhya o tom' uči.

14. Temelj radnje, i delatnik,¹
I oruđa razne vrste,
I pokreti mnogostruki,
Proviđenje, kao peto.
15. Ma koje da čovek delo
Čini — telom, umom, rečju,
Bilo dobro il' rđavo:
Ovih pet su činioći.
16. Zato kada nerazumni,
Što um svoj ne usavrši,
Misli da *duh* nezavisni
Delatnik je, taj ne vidi.
17. Slobodan od samoljublja,
Čiji um se nê ukalja:
Ma da ništi vojsku ovu,
Nit' ubija, nit' je vezan.

Tri vrste znanja

18. Znalac, znanje, predmet znanja —
Podstreka su tri na delo;
Delatnik, oruđe, radnja —
Tri su zgloba svakog dela.
19. Znanje, radnja, delatnik su
(Po učenju o nîtima)
Od tri vrste, k'o i nîti.
Čuj o njima sad kakvi su.
20. Znanje kojim u svih bića
Jedno stanje bivstva vidiš,
Nedeljivo u deljivih,
Nemenljivo: jeste *vrlih*.
21. Znanje što u sviju bića,
Zato što je za se svako,

Mnoštvo *raznih* stanja bivstva
Vidi: jeste znanje *strasnih*.

22. Znanje što se za stvar *jednu*
Hvata k'o da ona *sve* je,
Ne hajuć' za uzrok, bitnost:
Jeste usko znanje *mračnih*.

Tri vrste dela

23. Dužno delo, koje činiš
Neprivržen plodu dela,
Izvan mržnje il' ljubavi,
Takvo delo jeste vrlih.
24. Ono delo koje vrše
Sa naporom silnim, mnogim,
Žudnje puni, samoljublja,
Takvo delo jeste *strasnih*.
25. Delo koje u zabludi
Počnu, ne misleć' na štetu,
Na moć svoju, dobro drugih,
Posledice: jeste *mračnih*.

Tri vrste delatnika

26. Slobodan od ploda dela,
Nesebičan, rešen, radan,
Kog' ne menja uspeh, poraz:
Delatnik Vrline jeste.
27. Rob radosti, patnje, strasti,
Nečist, gramziv i nasilnik,
Što za plodom dela žudi:
Delatnik je niti Strasti.
28. Neobuzdan, prostak, nadmen,
Varalica, lenj, nepošten,
Malodušan, oklevalo:
Delatnik je niti Tame.

Tri vrste uma

29. Počuj sada, o Arđuno,
Iscrpno i ponaosob
O tri uma i tri volje,
Sve u skladu sa tri niti.
30. Kad zna šta je dužno delo, a šta ne,
Čega treba strahovati, čega ne,
Šta vezuje, a šta duh oslobađa:
Takav um Vrline jeste, Arđuno.
31. Kad razume sve pogrešno —
Šta da čini il' ne čini,
Šta je pravo, a šta krivo:
Takav um je niti Strasti.
32. A kad, obavijen mrakom,
Shvata krivo *kao* pravo,
I sve stvari naopačke:
Takav um je niti Tame.

Tri vrste volje

33. Volja kojom obuzdavaš
Um, disanje i sva čula,
Stojeći u *yogi* čvrsto:
Ta volja Vrline jeste.
34. Ona volja što čoveka
Za žud, blago, obred veže,
Jagmeć' se za plodom od njih:
Jeste volja niti Strasti.
35. Volja kojom nerazumni
Ne napušta san, strah, žalost,
Malodušnost il' nadmenost:
Jeste volja niti Tame.

Tri vrste sreće

36. Počuj sada o tri sreće.
Ona sreća kojoj čovek
Posle duge vežbe stiže,
Kao kraju patnji svijū;
37. Što najpre na otrov liči,
Al' na kraju nektar biva,
Kći vedrine uma, duha:²
Ta sreća Vrline jeste.
38. Ona sreća što se rađa
Spojem čulā s predmetima,
Nektar prvo, najzad otrov:
Jeste sreća niti Strasti.
39. Sreća što duh zablūduje
Na početku k'o na kraju,
Kći lenjosti, sna, nemara:
Jeste sreća niti Tame.

Dužnosti četiri kaste

40. Ni na zemlji među ljud'ma,
Ni na nebu međ' bozima
Nema bića van tri niti,
Što prirode tvarne plod su.
41. Dužnosti se čet'ri kaste
Po nitima tvarnim dele:
Bio brāhman, il' kšatrija,
Vajšja, ili šudra, Kralju.
42. Vlast nad sobom, mir, zaveti,
Strpljivost, čistota, časnost,
Vera, mudrost: dužnosti su,
Plod prirode brāhmanove.
43. Čojstvo, duh, čvrstina, vičnost,
Postojanost na bojištu,

Darežljivost, gospodstvenost:
Plod prirode kšatrijine.

44. Zemlja, stoka, trgovina —
Prirodna je dužnost vajšje,
A služenje drugim, Kralju,
Prirodna je dužnost šudre.
45. *Svome* poslu rad i odan,
Savršenstvu čovek stiže.
A sad počuj kako takav
Savršenstvo svoje stiće.
46. Onog što je Vrelo delu,
Što prožima sav svet sobom,
Njega slaveć' svojim delom,
Savršenstvo čovek stiće.
47. Svoju dužnost vršiti, i osrednje,
Bolje je no tuđu, makar izvrsno;³
Od prirode dato delo vršiš li,
Slobodan od greha bićeš, Arđuno.
48. Svoje delo ne napuštaj,
Makar bilo i manjkavo;
Jer poduhvat *svaki* mana,
K'o dim vatru, zamračuje.

Disciplina razmišljanja o Brahmi* (Dhyāna-yoga)

49. Duh ukrotiv, želje prograv,
Ne vezujuć' um nizašta,
Odricanjem takav stiće
Slobodu od dela krajnju.
50. Kad to savršenstvo stekne,
Počuj sada u dve reči
Kako takav Brahmi* stiže,
Mudrosti vrhuncu krajnjem.

* Riječ je o *brahmanu*. — *Prim. R. I.*

51. Suzdan, pročišćena uma,
I kroteći duh svoj čvrsto,
Predmete odbaciv čulā,
Iznad žudnje i prezira;
52. Obuzdavši reč, um, telo,
Ravnodušan prema svemu,
U samoći, jedući malo,
Predan yogi razmišljanja;⁴
53. Van gordosti, samoljublja,
Imovine, sile, gnjeva,
Želje; miran, nesebičan:
Spreman je da Brahmom* bude.

Disciplina odanosti Kṛṣṇi (Bhakti-yoga)

54. S Brahmom* jedno, vedra duha,
On nit' žudi, niti žali;
Prema svakom biću isti,
On odanost Meni stiće.
55. Odanošću saznaje Me:
Koliki sam, ko sam stvarno;
A saznaj Me uistinu,
Ulazi u Mene smesta.
56. U Meni k'o utočištu,
Neka vrši delo svako:
Milošću će mojom steći
Dom večiti, neprolazni.
57. Mišlju delo svako predaj
Meni, budi sav u Meni;
Pribegavši yogi uma,
U Me samo mis'o upri.
58. Mišlju sa Mnom, sve teškoće
Milošću ćeš mojom preći.
Al' ako, iz samoljublja,
Ne slušaš Me, izgubljen si.

* Brahman. — Prim R. I.

59. Prigrliš li samoljublje,
»Boriti se neću!« misleć':
Rešenost je zalud tvoja,
Jer priroda nagnaće te.
60. Iz zablude, što delati
Ti ne želiš, učinićeš
Protiv volje, jer si vezan
Delima prirodnim svojim.
61. Gospod leži, o Arđuno,
U srcima sviju bića:
Okreće ih moći svojom
Baš kao na koncu lutke!
62. Bićem svojim svim u Njemu
Utočište traži, Kralju,
I milošću njegovom ćeš
Mir krajnji, dom večni steći.
63. Predadoh ti mudrost ovu,
Međ' tajnama tajnu prvu:
Porazmisli o njoj dobro,
Pa učini kako hoćeš.

Krajnja poruka

64. Čuj još jednom reč Mi višnju,
Najvišu od tajni sviju.
Rećiću ti šta je za te
Dobro: srcu drag si mome.
65. Umom sa Mnom, odan Meni,
Meni žrtvuj, poštuju Mene;
I Meni ćeš samo stići,
Reč ti dajem: drag si Meni.
66. Dužnosti sve druge pusti,
U okrilje teci Meni,
I ne brini: izbavljenje
Pružiću ti od svih zala.

67. I ne reci *ovo* nikom
Ko zavetom prožet nije,
Odanošću, poslušnošću,
Ili koji huli na Me.
68. Al' ko tajni toj najvišoj
Meni verne duše uči,
Odanošću prožet silnom,
Doista će Meni stići.
69. Nema drugog međ' ljudima
Ko Mi veću ljubav čini.
Nit' je ikog na tom svetu
Ko bi Meni draži bio.
70. I ko bude čit'o ovaj
Naš *razgovor o dužnosti*,
Već i time princeće Mi
Žrtvu znanja, tako držim.
71. I ko bude sluš'o samo,
Bez huljenja i pun vere,
Izbavljenje sebi steče,
Pravednikā svet blaženi.
72. O Arđuno, ču li ovo
Umom što ne luta drugud?
Razbih li u tebi time
Zabludu, taj plod neznanja?

Arđuna reče:

73. Smutnje nesta, pamćenje me
Opet služi, tvojom voljom;
Sumnji nemam, čvrsto stojim,
Delaću po tvojoj reči.

Epilog

Saṇḍaya reče:

74. Eto, tako taj čudesni
Čuh razgovor što ga Kṛṣṇa
S uzvišenim kraljem vōdī,
Od kog mi se kosa diže.
75. Sa milosti Vyāse čuh ja
Tu najvišu od svih tajni,
Učenje o yogi što ga
Gospod yoge glavom daje.
76. O Kralju,⁵ kad god se setim
Tog čudesnog, svetog zbora
Među Kṛṣṇom i Arđunom,
Od radosti drhtim snova.
77. I kad god se, Kralju, setim
Čudotvornog lika Višne,
Divljenje je silno moje,
Od radosti drhtim snova.
78. Gde god gospod yoge Kṛṣṇa
I Arđuna strelac bili,
Tu su sreća i pobeda,
Napredak, pravednost vazda.

(Prev. M. M.)